

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Andra Kammaren. N:o 46.

Fredagen den 28 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 19 och 20 innevarande månad förda protokoll.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets utlåtande N:o 23, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel; hvarvid i ordningen förekom

Punkten 19.

Utskottet hade här hemställt:

att Kongl. Maj:ts framställning om anvisande af en årlig pension å 200 kronor för aflidne medicine doktorn J. E. Åkermans efterlemnade dotter, Anna Magdalena Erika Åkerman, icke måtte af Riksdagen bifallas.

*Ang. pension
för Med. dr.
J. E. Åker-
mans dotter.*

Herr Gumælius yttrade: På 1840-talet lefde och verkade här i Stockholm en framstående och människovänlig läkare, medicine doktorn J. E. Åkerman, om hvilkens dotter det nu är fråga. Han afled i början af 1850-talet och på enskild motionärs framställning beslöt 1853—1854 årens Riksdag, att åt hans efterlemnade enka bevilja en pension af 250 riksdaler banko. Det upplystes i den skrifvelse, hvarmed Riksens Ständer underrättade Kongl. Maj:t om detta sitt beslut, att "Doktor Åkerman, under försakande af egen lönande praktik, med ovanligt nit städse sträfvat att gagna företrädesvis de fattigare samhällsklasserna, särdeles genom vården af sinnessjuka och användandet af den så kallade Schreyberska fyllerikuren", samt "att de dryga kostnader, han, för beredande af erforderliga lokaler för dessa ändamål fått vidkännas, i väsentlig mån torde hafva bidragit till den fattigdom, hvori han efterlemnade enka och barn". I följd deraf hade Riksens Ständer

Andra Kammarens Prot. 1876. N:o 46.

Ang. pension
för Med. dr.
J. E. Åker-
mans dotter.
(Forts.)

beslutat, att, då, enligt hvad upplyst blifvit, enkan måst afträda boets tillgångar till borgenärers förnöjande samt att hon sjelf vore sjuklig och hade två oförsörjda, likaledes sjukliga, döttrar, bevilja enkan ofvannämnda pension.

Det är ganska vanligt, att det anföres ömmande omständigheter vid begärande af sådana pensioner, men att det efteråt befinnes att de i sådant afseende lemnade uppgifter icke varit så alldeles rigtiga. Men här hafva i sanning uppgifterna vunnit bekräftelse. Under det par af tiotal år, som förflutit, sedan pensionen beviljades, har den nu aflidna fru Åkerman den drygare delen af samma tid varit sängliggande sjuk och hennes döttrar, som vårdat henne, hafva sjelfva båda varit intagna i härvarande hem för obotligt sjuka, der de visserligen icke fortfarande vistas, men deras sjuklighet har dock blifvit erkänd, såsom svår, då de intagits i hemmet för obotligt sjuka.

Den ena af dessa döttrar är nu enka i fattiga omständigheter och med ett par barn; hon kan således icke erhålla någon del af den pension, som till modren utgått. Den andra, som under långa år af sjukdom vårdat sin moder, har hos Kongl. Maj:t sökt att blifva delaktig af den pension, 375 kronor, som tillkom modren under hennes lifstid, och Kongl. Maj:t har nu föreslagit, att af den pension, som utgått till huset så länge modren lefde, halfva beloppet, afrundadt till 200 kronor, måtte bibehållas åt dottern. Beloppet är visserligen ringa, men för den, som ingenting eger, ett lifsvilkor, såvida man icke direkt vill hänvisa denne förtjente mans dotter till fattigvården.

Stats-Utskottet har, till följd af de grundsatser Utskottet i dylika fall plägar följa, afstyrkt bifall till denna framställning, ehuru den icke framkommit till följd af någon enskild motion, utan på grund af en Kongl. Maj:ts proposition. Flere röster hafva likväl höjt sig häremot och Första Kammaren har bifallit den Kongl. propositionen, hvarför jag tager mig friheten hemställa, att äfven Andra Kammaren måtte bevilja det af Kongl. Maj:t äskade beloppet, på det vi icke för detta lilla belopp må behöfva hänskjuta saken till en gemensam votering. Jag erinrar ännu en gång derom, att det här icke är fråga om att bevilja en *ny* pension, utan att bibehålla en del af en som förut utgått.

Jag hemställer fördsamt hos Herr Talmannen om proposition på reservanternes förslag, "att den för aflidne Medicine doktorn J. E. Åkermans efterlemnade dotter Anna Magdalena Erika Åkerman äskade pension å 200 kronor må af Riksdagen beviljas att utgå från och med innevarande år så länge hon lefver och ogift förblifver."

Herr Hörnfelt: Det är en alldeles riktig uppgift, som den föregående talaren lemnade, att här föreligga särdeles ömmande omständigheter, och det har Stats-Utskottet icke heller förbisett. Men Utskottet har utgått från den synpunkten, att det vore tvifvelaktigt, huruvida den för doktor Åkermans efterlevande dotter nu begärda pensionen skall anses vara af beskaffenhet, att det

må blifva en skyldighet för staten att pensionera henne, eller om denna skyldighet skall åligga kommunen. Dessutom äfven för den händelse, att man skulle kunna vindicera frågan derhän, att det skulle anses åligga staten att pensionera fröken Åkerman, så ber jag att få erinra att det finnes till Kongl. Maj:ts disposition stäldt ett anslag "med hänseende till disposition af pensioner och nådegåfvor" af icke mindre än 35,000 kronor, och kanske vore det lämpligare att deraf utdela så små pensioner som på 200 kronor, utan att Riksdagen dermed behöfde taga befattning. Jag ber äfven att få nämna, att af dessa 35,000 kronor till nådegåfvor anvisats år 1870 kronor 25,747: 50 till omkring 454 personer, år 1871 kronor 25,867: 50 till 476 personer och 1872 kronor 25,996: 25 till 473 personer. Deraf framgår uppenbart, att för den händelse ifrågavarande pension anses vara af beskaffenhet, att staten dermed bör träda emellan, det icke lider något tvifvel, att Kongl. Maj:t på tillstyrkan af vederbörande departementschef redan förut är satt i tillfälle att förse fröken Åkerman med pension till det af Kongl. Maj:t nu begärda belopp. Jag vågar därför anhålla om bifall till Utskottets hemställan, enär jag anser, att Riksdagen af principiella skäl icke bör lemna sitt bifall till denna Kongl. proposition.

*Ang. pension
för Med. dir
J. E. Åker-
mans dotter.
(Forts.)*

Herr Gumælius: Jag får tacka den föregående talaren för det han principiellt syntes godkänna, att något understöd borde lemnas uti ifrågavarande fall, samt att skälen dertill verligen äro bevekande. Det enda, som synes skilja mellan oss är frågan, ur hvilken statens penningelåda detta belopp skall tagas, om det fortfarande skall tagas från det ställe, hvarifrån det förut utgått, eller om till följd af modrens död någon rubbning härutinnan skall ske och medlen utgå från sjunde hufvudtiteln. Deremot tillåter jag mig dock erinra, hvad tvifvelsutän Herr Finansministern, om han varit närvarande, äfven skulle hafva gjort, att han, som väl bör vara i det bästa tillfälle att bedöma, huruvida de af Herr Hörnfelt omnämnda medel må lemna tillgång äfven till nu ifrågavarande pension, föreslagit Kongl. Maj:t, att pensionen måtte få utgå från allmänna indragningsstaten, för hvilken åtgärd han sannolikt haft temligen bjudande skäl.

Då likväl upplyst blifvit, att den Kongl. framställningen oförändrad bifallits af Första Kammaren och således icke reservationen, hvilka båda i sak äro fullkomligt lika, men i afseende på *ordalydelsen* skilja sig något från hvarandra, så anhåller jag att få återtaga mitt förra yrkande om bifall till reservationen och hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan, som på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, Kongl. Maj:ts framställning i ämnet måtte bifallas; och enär den förra af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså bifallit Utskottets hemställan.

Punkterna 20—28.

Blefvo äfvenledes bifallna.

*Ang. pensions-
rätt för lärar-
ne vid Chal-
merska slöjd-
skolan.*

I *punkten 29* hade Utskottet tillstyrkt,

att Herr *A. P. Hylanders* motion N:o 70 — hvaruti föreslagits, att föreståndaren och lektorerna vid Chalmerska slöjdskolan skulle erhålla rätt till pension å allmänna indragningsstaten, enligt de grunder, som i sådant hänseende vore gällande för rektorer och lektorer vid rikets elementarläroverk, med bibehållande af lönen, om de afginge vid uppnådd 65 års ålder och efter 20 års tjänstgöring vid skolan — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd för-
anleda.

Herr von Schoultz anförde: Herr Talman! Mine, herrar! Då jag vid upprepade tillfällen inom denna Kammare beklagat den för Chalmerska slöjdskolan ofördelaktiga ställning, som samma skola intager i jämförelse med öfriga tekniska skolor i riket, hvilken ofördelaktiga ställning jag hade trott till någon del skulle kunnat afhjelpas genom ett benäget tillstyrkande från Stats-Utskottets sida om bifall till motionärens förslag — så skall jag nu icke på något sätt tillåta mig besvära Kammaren med någon som helst gagnlös jeremiad. Jag vill blott begagna det tillfälle, som nu står mig till buds, men kanske icke framdeles erbjuder sig, att till protokollet få antecknad den förhoppning, att då Stats-Utskottet, af skäl som anförts, nu icke velat afvika från en i allmänhet antagen princip, ett afvikande som dock gjordes, då på förslag af enskild motionär en betydlig löneförhöjning beviljades universitetens professorer — då, säger jag, Utskottet nu lagt sitt veto mot motionärens framställning, vill jag uttrycka den förhoppning, att detta mäktiga Utskott, som jag för min del och i god mening vill kalla vårt allmänna välfärds- och säkerhets-
utskott, icke vid nästkommande riksdag måtte finna sig förhindradt att tillstyrka bifall till den Kongl. proposition, som jag hoppas då skall blifva framlagd, och sålunda göra Chalmerska slöjdskolan den rättvisa, hvaraf denna läroanstalt genom sin halfsekelgamla nyttiga verksamhet gjort sig så väl förtjent. Sålunda för närvarande böjande mig för hvad som är oundvikligt, har jag nu icke något yrkande att framställa, men ber att få frambara ett uttryck af tacksamhet mot motionären, en af denna skolas första elever, för hans välvilja att söka genom den framlagda motionen räcka skolan en hjälpsam hand. Som sagdt, jag har intet yrkande att framställa.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 30.

Blef jemväl bifallen

Punkten 31.

Lades till handlingarne.

Punkten 32.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att framlidne Medicinalrådet Carl Ulrik Sondéns enka, Concordia Sondén, född Åkerman, måtte från och med innevarande år få å allmänna indragningsstaten upp-
bära pension af 600 kronor årligen; och hade Utskottet beträffande denna nådiga framställning hemställt,

*Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.*

att densamma icke måtte vinna Riksdagens bifall.

I anledning af hvad såhunda blifvit tillstyrkt, yttrade

Herr Linder: Jag vill hemställa till Kammaren, huruvida icke skäl här förefinnas för att, med ogillande af Stats-Utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Den person, hvars efterlemnade enka blifvit i Kongl. Maj:ts nådiga proposition till erhållande af ifrågavarande understöd förordad, var en *om fosterlandet verkligen förtjent man*, hvad som ock bevisas af den utredning, som förekommer i den vid samma nådiga proposition fogade bilaga. Han har, såsom hospitalsläkare egnat hela sin verksamhet åt införandet i vårt land af en förbättrad sinnessjukvård i ty att han i denna egenskap var den förste, som vid behandlingen af sinnessjuka helt och hållet bröt med den gamla metoden, enligt hvilken tvångsmedel utgjorde väsentliga beståndsdelar af sjukvården, och konsekvent tillämpade en nyare tids människovänliga grundsatser. I samma bilaga står vidare att läsa, att hufvudsakligen genom hans bemödanden bildades en skyddsförening för sinnessjuka konvalescenter, hvars fond han i mer än 20 års tid *utan ersättning* förvaltade, och hvilken fond nu egde en kapitalbehållning af omkring 25,000 kronor. När härtill kommer, att han genom en mångårig nitisk verksamhet i tal och skrift för ofvannämnda syftsmål väsentligen bidragit till inrättande af de förbättrade vårdanstalter för sinnessjuka, som Sverige nu eger, hvilken verksamhet ock tillvunnit honom vederbörandes erkännande, så vill det synas, som om dessa skäl vore af beskaffenhet att i hög grad tala för bifall till det af Kongl. Maj:t nu äskade belopp.

I Stats-Utskottets utlåtande meddelas den uppgiften, att bo-
uppteckningen efter framlidne Medicinalrådet Sondén visar en behållning i boet af 12,377 kronor 60 öre. Jag är i tillfälle att upplysa, att i denna behållning ingå dels kontanta medel till belopp af 1,500 kronor, dels omkring 6,000 kronor i fordringar, deribland en lifassurans å kronor 5,400, dels ock 5,000 kronor för lösören och besittningsrätt till en mindre af två rum och kök bestående sommarbostad. Således ser man, att den räntegivande behållningen i boet är alldeles för obetydlig för att den efter-

Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Portis.)

lemnade enkan deraf skulle kunna hafva sin nödtorftiga bergning, och att hon följaktligen befinner sig i sådana ekonomiska vilkor, att hon är i behof af det understöd Kongl. Maj:ts föreslagit och hvarå hon eger befogade anspråk.

På grund af dessa skäl, hvilka jag hemställer till Kammarens behjertande, och som synas mig tala för bifall till dessa synnerligen befogade anspråk, yrkar jag att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten, bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Häruti förenade sig Herr *Brodén*.

Herr Hörnfeldt: Stats-Utskottet har vid behandlingen af den fråga, som förekommer under den nu föredragna punkten, icke funnit de skäl, som legat till grund för Kongl. Maj:ts förslag, vara af den ömmande beskaffenhet, att på grund deraf Riksdagen borde träda emellan för att lemna sitt bidrag till underhåll af den efterlemnade enkan. Utskottet har ansett sig ega så mycket mindre skäl att lemna detta understöd, som, efter hvad den siste talaren ock upplyst, behållningen i boet uppgått till 12,377 kronor 60 öre, samt Utskottet hvarken af de till detta ärende hörande handlingar, hvilka varit för Utskottet tillgängliga, eller eljest kunnat vinna upplysning huruvida icke i denna behållning räntegifvande värden till större eller mindre del ingått, och man således äfven hade svårt att bestämma beloppet af den kontanta behållningen i boet. Då härtill kommer, att bemälda enka är berättigad att från civilstatens pensionsinrättning uppbära en pension af 533 kronor 33 öre, kan man icke säga att här förefinnes sådant behof, som förtjenar statens mellankomst.

Man har visserligen talat om Medicinalrådet Sondéns stora förtjenster om det allmänna och särskildt om hans verksamhet för införandet af en förbättrad sinnessjukvård, i ty att han såsom hospitalsläkare varit den förste i vårt land, som vid behandlingen af sinnessjuka helt och hållet bröt med den metod, som tillföre varit gällande inom dessa inrättningar, men å andra sidan kan man tänka sig, att dessa förändringar möjligen kunnat genomföras äfven om någon annan varit hospitalsläkare vid Danviken.

Således är det efter min uppfattning icke att räkna till framlidne medicinalrådets Sondéns förtjenst att dessa förändringar i afseende på de sinnessjukes behandling blifvit vid hospitalen införda. Vid sådant förhållande, och då inga ömmande omständigheter förefinnas, som synas påkalla statens mellankomst, tror jag att man icke har anledning att afslå Utskottets hemställan, till hvilken jag yrkar bifall.

Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet, Herr Statsrådet Carlson: Det är ej det ömmande i Medicinalrådet Sondéns efterlevande enkas belägenhet, som hufvudsakligen gifvit anledning till framställningen i detta hänseende, utan det är den afidnes förtjenster om det allmänna.

Hyvad beträffar de ömmande omständigheterna, så saknas icke skäl för, att man äfven bör taga dem i betraktande. Det är visserligen sant att enkan eger att i civilstatens pensionsinrättning uppbära en pension af 533 kronor 33 öre. Men bouppteckningen efter den afidne visar en så obetydlig behållning af räntegifvande värden, såsom man inhemtat af den af en föregående talare lemnade detaljerade redogörelsen öfver boets ställning, att det ej är möjligt för enkan att utan Riksdagens mellankomst erhålla en någorlunda sorgfri ålderdom.

Ang. pension för Medicinalrådet C. U. Sondéns enka. (Forts.)

Men, som sagdt, detta är icke den hufvudsakliga synpunkten, utan den är, huruvida embets- och vetenskapsmannen gjort sig förtjent af detta understöd åt hans efterlevande maka. Och jag tror att hvar och en, som tagit kännedom om den utveckling värden af *de* sjuka, hvilka otvifvelaktigt äro de olyckligaste af alla, nemligen de som förlorat förnuftets bruk, under den senare tiden erhållit, måste erkänna att detta är till en väsentlig del Sondéns förtjenst. Han har nemligen med outtröttligt nit i tal och skrift verkat för en förbättrad sinnessjukvård och af sådan anledning varit ledamot uti icke mindre än fyra tid efter annan för hospitalväsendets ordnande tillsatta komitéer. Ja, mine herrar, medicinalrådet Sondén har ovedersägligen verkat mycket för den väsentliga och genomgripande förbättringen af denna sjukvård. Här till kommer, att han under de senaste 16 åren af sin lefnad varit en verksam ledamot af Sundhetskollegium.

Jag tror derföre att hvad jag nu anfört skall anses innebära tillräckliga bevis på Sondéns förtjenster om fäderneslandet för att berättiga hans efterlemnade maka till den äskade pensionen, såsom ett erkännande från Riksdagens sida af dessa den afidnes förtjenster.

På dessa skäl, hvilka Sundhetskollegium utförligt framhållit uti sitt yttrande i frågan, vågar jag uttrycka den förhoppningen, att Kammaren skall behjerta denna Kongl. Maj:ts framställning.

Herr P. N. Bergström: Mitt yttrande afser endast att komplettera de af Herr Linder lemnade upplysningar angående ställningen i boet efter afidne Medicinalrådet Sondén. Och hvad jag i detta hänseende nu kommer att meddela är grundadt på fullt sanningsenliga uppgifter. Behållningen i boet vid fränfallet utgjordes nemligen af *dels* kontanta medel till belopp af 1,668 kronor 12 öre, *dels* fordringar, en lif försäkring deri inberäknad, uppgående till 5,400 kronor, *dels* möbler och andra husgerådssaker till ett värde af 2,009 kronor och *dels* ett på ofri grund uppfördt mindre boningshus af trä, värdt 3,000 kronor, hvilket den afidne inköpt på viss tid. Detta boningshus innehåller, mine herrar, endast 2 rum, kök och ett litet vindskontor, och det var väl en anspråklös boning för en man i Medicinalrådet Sondéns ställning. Men han måste dock, till följd af den sjukdom han genom en mångårig, själsansträngande verksamhet i statens tjänst ådragit sig, förskaffa sig denna på Danviksbergen uppförda boning, för att, om möjligt, genom den friska luftens inverkan i någon mån

Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Forts.)

kunna återställa sin mycket angripna helse. Möblemanget jemte det öfriga husgerådet, alltsammans värderadt till 2,009 kronor, var dock inköpt för många år sedan, nemligen då den afidne och hans efterlevande enka satte bo, och man kan derföre ej tänka sig att den del deraf, som enkan möjligen kan undvara, nu skall kunna afyttras med någon fördel.

Hvad särskildt Utskottets motivering beträffar, synes deraf framgå, att i boet jemväl skulle finnas obligationer eller andra värdepapper. Men enligt de uppgifter som jag i detta afseende erhållit af personer, hvilka hafva reda på förhållandet och hvilka, om så skulle påfordras, äro villiga att med ed bekräfta riktigheten deraf, funnos i Medicinalrådet Sondéns bo ej andra tillgångar än dem jag nu uppgifvit. Och af dessa, till något mer än 12,000 kronor uppgående tillgångar, har väl enkan sedan mannens den 6 Maj 1875 timade död förbrukat åtminstone 1,000 kronor. Man kan väl ej begära att hon skall sköta sitt hus utan någon tjenare, och för 2 personer gå väl lefnadskostnaderna under ett år till detta belopp. För enkan återstår således för det närvarande endast omkring 11,000 kronor.

Jag ber särskildt att få lägga Kammarens herrar ledamöter på hjertat, att det förut omnämnda lilla boningshuset har en sådan belägenhet och är så inredt, att det endast kan begagnas såsom sommarbostad. Hon är således nödsakad att för vintern skaffa sig annan bostad. Antaga vi då att hon dertill behöfver två rum och kök, hvilket icke synes vara för mycket för enkan efter en man, som gjort så mycket godt för sitt land, kan hon omöjligen erhålla en sådan bostad billigare än för 5- eller 600 kronor årligen. Dertill åtgår ju då hela den pension på 533 kronor, hon i civilstatens pensionsinrättning uppbar, och hvarifrån skall hon sedan erhålla hvad hon till sitt lifsuppehälle i öfrigt behöfver. Jag tror verkligen att i hög grad behjertansvärda förhållanden här förefinnas och tager man dertill i betraktande de ofantliga tjänster, denne man ådagalagt för det allmänna och sina olyckliga likar, är jag öfvertygad om att Kammarens ledamöter icke skola undandraga sig att, i likhet med hvad Första Kammarren redan gjort, bevilja detta anslag.

Herr Lithner: Jag är i det hufvudsakligaste förekommen af Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastikdepartementet, hvilken efter min uppfattning stält frågan på dess rätta ståndpunkt. Man får nemligen icke — såsom den ledamot af Stats-Utskottet, hvilken sist hade ordet, gjorde — betrakta frågan endast ur synpunkten af ömmande omständigheter. Jag har flera gånger inom denna Kammare funnit den satsen tillämpas, att staten icke kan eller bör vara en fattigvårdsinrättning till försörjning af personer, hvilka såsom skäl för erhållandet af sådan försörjning egentligen icke kunna anföra annat än att de äro fattiga. Jag, för min del, tänkte att nionde hufvudtitelns anslag samtliga äro beroende derpå, att staten vill understödja enkor och efterlevande barn efter personer, som gjort sig väl förtjenta om fäderneslandet. Detta

är också, enligt min tanke, en så stor och behjertansvärd grund-sats, att Riksdagen bör hålla på densamma. Ty det vore i san-ning illa bestäldt med det samhälle, der personer, som helt och hållet offrat sig för det allmännas väl, skulle veta att vid deras frånfalle det allmänna icke hade vilja och råd att göra något för deras efterlemnade. Jag har också af historien tyckt mig finna, att de stater, som förstått sitt sanna bästa, alltid vid utmärkte personers dödsfall ömmat för och tagit om hand deras efterlevande. Frågan är således den, om aflidne Medicinalrådet Sondén kan sä-gas hafva gjort sig förtjent af att ställas i raden af de personer, som gjort sig väl förtjenta om fäderneslandet. Skulle detta kunna visas, är jag ock fullt övertygad om, att denna Kammare och Riksdagen i dess helhet icke vilja neka hans enka det understöd. Kongl. Maj:t på giltiga grunder ansett sig kunna föreslå.

*Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Ports.)*

Det är för att visa ett sådant förhållande, man här omnämnt. hurusom Medicinalrådet Sondén under listiden varit en banbrytare för en förbättrad hospitalsvård. Derpå har Herr Hörnfeldt svarat, att häri icke låge något underligt, då på den tid, hvarom fråga vore, denna hospitalsvård var så dålig, att hvem som helst kunnat inse, att något därför borde göras. Men då frågar jag: hvarför uppstod då ingen annan och tog initiativet härtill. Efter min upp-fattning måste det vara just de personer, som i en tid af allmänt förfall på något visst gebit hafva mod att stiga upp och taga saken om hand för att föra den till något bättre, som gjort sig förtjenta af erkänsla. Då man deremot säger, att det icke varit någon konst för dessa personer att åstadkomma en förbättring, då saken derförut befann sig i så dåligt skick, faller man i sjelfva verket in på samma väg som de, hvilka yttrade, att det icke varit någon konst Columbus utförde, då han seglade till Amerika. In-gen annan gjorde det dock. På sådant sätt har nu emellertid Medicinalrådet Sondén i en tid af allmänt förfall å hospitalsvä-sendets gebit stält sig i spetsen för åstadkommande af en för-bättring; och härigenom har också hans minne och hans efterlef-vande gjort sig förtjenta af det allmännas erkänsla.

Härtill kommer ännu en annan omständighet. Alla, som följt hospitalsväsendets utveckling, känna väl, hurusom, på sätt den förste ärade talaren anförde, Medicinalrådet Sondén egnade en ospard verksamhet och nit för samlandet af en fond å 20,000 kro-nor, hvaraf räntan utdelas bland de fattiga sinnessjuka, som ge-nast efter utskrifningen från vårdanstalten sakna medel att sjelfva försörja sig. Jag skulle härom endast vilja yttra, att denna fond är en insats och en fordran hos det allmänna, som åtminstone borde tillförsäkra hans efterlevande att icke behöfva lida någon nöd. Man säger visserligen, att sådant icke skulle behöfva ifrågakomma, då enkan eger att från civilstatens pensionsinrättning uppbära en pension af 533 kronor 33 öre, men efter de många afhandlingar, vi haft om otillräckligheten under de nuvarande dyra tiderna att lefva på hvad förut ansågs tillräckligt, torde vi alla veta, huru ringa detta belopp i sjelfva verket är. Jag vill visserligen icke neka att det kan förslå till ett nödtorftigt dagligt bröd, men frå-

Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Forts.)

gan är, om enkan efter en så förtjent man bör utsättas för en så-
dan belägenhet.

Af dessa skäl yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Wieselgren: Sedan jag genomläst den del af Stats-Utskottets ifrågavarande utlåtande, som nyss blifvit föredragen, sökte jag att af personer, hvilka jag förmodade kunna hafva varit närmare bekanta med aflidne Medicinalrådet Sondén, erhålla kännedom om dennes för mig obekanta lefnadsförhållanden. Jag fick dervid veta, att han i trettio års tid eller från början af år 1832 till 1861 års slut varit läkare vid Danviks hospital för sinnessjuka och detta mot åtnjutande af en lön, som den tid, den var som störst, uppgick till 900 kronor om året. Jag upplystes tillika derom, att han af denna lön sannolikt aldrig använt något till egna behof, utan begagnat densamma, likasom äfven någon del af hvad han förtjente på enskild praktik, till att hjälpa och understödja dessa sinnessjuka, för hvilka han ömmade så varmt och för hvilka i nyssnämnda vårdanstalt då ännu var så illa stäldt, att man svårigen kan tänka sig något ömkligare. Då jag erhållit dessa upplysningar förestälde jag mig, att jag borde meddela dem åt så många som möjligt, enär jag ju ej kunde föreställa mig att flertalet inom Kammaren, åtminstone icke medlemmarne af Stats-Utskottet, hade sig desamma bekant; ty då ifrågavarande enka, som i sin mån fått vidkännas de afbräck, hennes och mannens gemensamma bo lidit i följd af hans uppoffrande nitälskan för de sinnessjuka, icke gjort sig urarfva, bör hon ovilkorligen ega rätt att uppbära boets fordringar och bland dessa äfven den fordran, mannen på ofvannämnda sätt förskaffat sig hos staten. Eller måste det icke vara statens skyldighet att utgifva ersättning till den enskilde man, som, då staten under någon tid åsidosätter en helig pligt mot sina olyckligaste medborgare, uppfattar denna försummelse och söker att genom sina omsorger och på egen bekostnad utföra hvad staten bort göra men icke gjort? Jag åtminstone håller så före: och det är af denna anledning jag anser här icke vara fråga om att bortskänka en nådegåfva, utan att gälda en hedersskuld. Då härom aftonen en likartad fråga förevar — det gälde att bispringa en afliden statstjenstemans enka och hennes elfva oförsörjda barn — reste sig en af Kammarens ledamöter och yttrade, det han af princip måste afslå det begärda beloppet och detta på den grund, att han ansåg, det inga andra än tjenstemän sjelfve borde erhålla understöd af denna beskaffenhet. Jag uppfattade hans yttrande så som om han ungefärligen velat säga: "Det är icke af hjertlöshet jag gör detta yrkande; det är emedan jag anser, att man i dessa fall bör lemna hjertat hemma och endast låta pligtkänslan tala". — Jag hör emellertid icke till dem, som någonsin vilja "lemna hjertat hemma", ty enligt min mening utgör hjertat en så väsentlig beståndsdel af den organism, man kallar människa, att jag aldrig skulle kunna ett ögonblick vilja lemna det ifrån mig; och jag föreställer mig, att den, som gör det, måste under sådana förhållanden känna sig såsom människa högst defekt.

Jag vågar dock påstå att det här icke är fråga om en hjertats sak utan om pligtens. Om en trogen tjenare af sin ringa lön, af sina små tillgångar lemnat bistånd åt några af sin husbondes vårdslösa och olyckliga barn, kunde man då — jag frågar herrarne det — kunde man, då denna tjenares enka sedermera af samma husbonde begär något litet understöd, anse *pligtkänslan* såsom ett lämpligt motiv för det svar, här är ifrågasatt — ett kort nej, all den stund det skulle strida mot pligten att understödja någon annan än tjenaaren sjelf? Jag tror icke att en sådan uppfattning af pligten kan vara riktig, jag har ett annat åskådningssätt — det är ock detta, som tvingar mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Ang. pension för Medicinalrådet C. U. Sondéns enka.
(Forts.)

Herr *Granlund* förenade sig uti Herr *Wieselgrens* anförande.

Grefve von Rosen: Äfven jag ber att få lägga mitt ord för bifall till hvad Kongl. Maj:t här föreslagit. De förtjenster den afidne haft om det allmänna hafva redan blifvit af flera föregående talare berörda; och jag vill alltså nu icke mycket dervid fästa mig. Men då jag tror, att många finnas, som skulle rösta för beviljande af den föreslagna pensionen, men möjligen afhållits derifrån af den tanken, att sådant vore principiellt origtigt, ber jag att härom få yttra några ord.

Innevarande, liksom ock, efter hvad jag tror, flera föregående Riksdagars Stats-Utskott har försökt uppställa en princip för beviljande af pensioner under denna hufvudtitel. Så t. ex. yttrar Utskottet i den redan behandlade punkten 19 i detta betänkande, i fråga om pension åt en mamsell Åkerman, att "det icke ingår bland statens uppgifter att vara en försörjnings- och barmhertighetsanstalt". Men går man litet längre fram i samma betänkande, torde man kunna spåra att Utskottets hjerta vibrerat af mildare känslor, då det under punkten 36 tillstyrker beviljande af pension åt Professor Cronhamns enka hufvudsakligen på grund af dervid förekommande ömmande omständigheter. Under närmast föregående riksdagar har, såsom jag nyss nämnde, ofvan åberopade princip blifvit uppstald, men att den icke kunnat konsekvent genomföras, derpå finner man bevis vid genomläsande af Andra Kammarens protokoll för de tvenne senast förflutna riksdagarne, hvaraf bland annat inhemtas, att tvenne ledamöter, som vanligen eljest och med skäl föra sparsamhetens talan, nemligen herr Jöns Rundbäck och Jöns Pehrsson, i fråga om anslagen under nionde hufvudtiteln uttalat den åsigt, att man icke bör draga i betänkande att bevilja de obetydliga pensionsbelopp, uppgående till endast några tusen kronor årligen, hvilka blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna; vid en så ringa summa borde, enligt deras tanke, icke fästas synnerligen stort afseende, enär den i allt fall komme att väga så ofantligt litet i förhållande till budgeten i det hela. Det har således icke lyckats Utskottet — och icke Riksdagen heller — att vara fullt konsekvent i afseende å omförmälda princip.

Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Forts.)

Härvid skall jag dock mindre fästa mig. Deremot kan jag icke neka, att, om man betraktar saken från en annan synpunkt, Medicinalrådet Sondéns förtjenster äro i och för sig tillräckligt stora för att man deraf kan hemta talande skäl för bifall till hvad Kongl. Maj:t här begärt. Härtill kan jag lägga en omständighet, som möjligen icke varit Utskottet och Kammarens öfriga ledamöter bekant, men hvarom jag, som händelsevis kommit i beröring med många fattiga och sjuka personer, eger kännedom. Förhållandet är nemligen att den enka, om hvilken nu är fråga, alltid i mån af sina tillgångar räckt en hjälpsam hand åt de nödstälda och sjuka, som kommit i hennes väg.

På dessa grunder hoppas jag, att Kammaren icke skall undandraga sig att behjerta den ställning, hvaruti bemälda enka nu befinner sig, utan lemna sitt bifall till hvad Kongl. Maj:t i denna punkt föreslagit.

Herr Hörnfeldt: Jag har icke begärt ordet för att söka bemöta de kalkyler, som blifvit uppgjorda och hvilka gå ut på att visa, att behållningen i boet efter Medicinalrådet Sondén skulle hafva smält ihop till den grad, att för enkan knappast något finnes kvar, med undantag af en liten egendom utanför Danvikstull, hvilken dock numera är i det förfallna tillstånd att den icke kan bebos, till följd hvaraf enkan nödgats hyra sig rum i Stockholm. Vare härmed huru som helst, såsom ett faktum kvarstår dock att behållningen efter Medicinalrådet Sondén i allt fall — så vida man eljest får lita på de upplysningar, som meddelades på afdelningen inom Utskottet — uppgår till 12,377 kronor 60 öre, hvartill kommer att enkan eger att i civilstatens pensionsinrättning uppbära en årlig pension af 533 kronor 33 öre. Dessa tillgångar utesluta väl icke all möjlighet för henne att någorlunda sorgfritt framlefva sina återstående dagar, utan att staten dervid skall nödgas träda emellan.

En talare från Vesternorrland påstod, att man i fråga om beviljande af pension icke endast finge uteslutande taga hänsyn till ömmande omständigheter. Ja, om så är, kan jag icke finna annat, än att man måste betrakta dylika pensioner såsom en nationalbelöning för utmärkta förtjenster om fosterlandet; men i sådant fall förvånar det mig, att man icke lemnat den utmärkte mannen denna belöning under hans lifstid, utan först nu efter hans död vill godtgöra denna uraktlåtenhet genom att pensionera hans efterlevande enka.

Samme ärade talare yttrade äfven, att det skulle vara synnerligen ogrannlaga, om Riksdagen afslog den begärda pensionen åt enkan efter en man, som under lifstiden helt och hållet uppoffrade sig för det allmännas tjenst. Detta är dock en sats, som det återstår för den ärade talaren att bevisa. För min del kan jag icke finna att Medicinalrådet Sondén helt och hållet uppoffrat sig för det allmänna, ehuru jag gerna vill medgifva, att han visat sig nitisk i sitt maktpåliggande kall.

Den ärade talaren vände sig vidare mot mitt påstående, att man väl icke borde tillerkänna medicinalrådet Sondén ensam den förtjensten att hafva ifrat för en mildare behandling af sinnessjuke, än hvad dittills varit händelsen, samt frågade, hvadan det kom sig, att vid den tiden icke någon annan läkare kunnat uträtta hvad Sondén gjort? Jo, anledningen härtill var den, att medicinalrådet Sondén, som vid den tiden tjenstgjorde vid Danviks hospital för sinnessjuke var bättre än andra i tillfälle att fästa sig vid det omänskliga och ohyggliga sätt, hvarpå de sinnessjuke vid denna vårdanstalt behandlades.

Jag vill således fortfarande påstå, att, om vid den tidpunkten, då medicinalrådet kom till Danviken, en annan läkare blifvit der anställd, det icke är omöjligt, att äfven denne kommit att tänka på, att tiden varit inne för införandet af ett annat och mildare behandlingssätt mot dårarne än det, som ditintills begagnats.

Då jag således fortfarande är af den tron, att hvarken ömmande eller andra omständigheter äro för handen af sådan beskaffenhet, att de kunna diktera Riksdagens beslut i denna fråga derhän, att den begärda pensionen åt medicinalrådet Sondéns enka bör beviljas, samt hvad jag i mitt förra yttrande påstått, efter mitt förmenande, icke blifvit vederlagdt, vidhåller jag mitt yrkande på bifall till Utskottets förslag.

Herr Berg: Jag ber, att i anledning af den siste talarens yttrande få tillägga några ord.

Han har sagt, att medicinalrådet Sondén icke inlagt synnerlig förtjenst om fosterlandet genom sin verksamhet. Jag vill icke utlåta mig härom, men hvad jag, som känt honom redan under hans unga år, kan vitsorda, det är, att hans hjerta städse klappat varmt för de nödlidande, och att just detta hans varma hjerta varit anledning till, att i hans bo icke funnits större behållning än den efter honom hållna bouppteckningen visar. Jag erinrar mig ännu från min ungdom, i början af 1830-talet, huru som han, då koleran började rasa omkring Sveriges gränser, skyndade till de trakter, som närmast hotades af denna ohyggliga sjukdom, för att bringa hjälp till dem, som deraf hemsöktes och studera sjukdomen. Han mottog äfven, utan ersättning ett bland de största och svårsköttaste distrikten inom hufvudstaden, och det var inom detta distrikt, som det första kolerafallet inträffade. För skötandet af detta distrikt, uppoffrade han mycken tid, som eljest kunnat användas till enskildt förvärf, och äfven en icke ringa del af sin helse.

Jag tror icke, det kan vara Riksdagen värdigt, att lemna i nöd enkan efter en man, som verkat så, som medicinalrådet Sondén; och man må säga, hvad man vill, om boets behållning, tror jag dock man måste erkänna, att ett fruntimmer i hans enkas ställning med de tillgångar, som kunna komma henne till del, måste anses vara i nödställd belägenhet. Det är visserligen sant, att bouppteckningen visar en behållning i boet af 12,377 kronor 60 öre; men huruvida hela denna behållning kommer att tillfalla

*Ang. pension
för medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Forts.)*

Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Forts.)

enkan, derom är jag icke i tillfälle att upplysa. Enligt lag, skulle förhållandet icke vara så, men det kan vara möjligt, att någon gjort anspråk på utbekommande af giftorätt. I allt fall tror jag dock icke, att döma af de upplysningar man erhållit, rörande beskaffenheten af hennes tillgångar, att man anser, det någon synnerlig ränta på medlen kan fås.

Här har blifvit upplyst, att en icke obetydlig del af boets behållning utgöres af en liten egendom, som mannen skulle hafva i lifstiden åt sig förvärfvat. Jag vet icke, om herrarne känna till belägenheten och beskaffenheten af denna egendom; och jag vill derföre upplysa, att densamma tillkommit af den anledning, att Medicinalrådet Sondén, i följd af sjukdom, nödgades anskaffa ett landsställe, då han erhöll tillstånd, att på ett kallt berg vid Danviken uppbygga ett litet hus. Lägenheten är i boupp-teckningen upptagen till ett värde af 3,000 kronor, men huruvida denna summa kan erhållas derför, lemnar jag derhän. Möbler och dylika saker måste enkan naturigtvis behålla, och det öfriga, afven med tillägg af den henne tillkommande pension från civilstatens pensionsinrättning, tror jag icke förslå till bestridande af omkostnaderna för hennes uppehälle och anskaffandet af en sådan bostad och hjälp, som hon vid sin framskridna ålder behöfver.

Jag tror derföre, att, då Kongl. Maj:t i detta hänseende funnit anledning att vädja till Riksdagen, den icke bör i ett sådant fall som detta säga nej; och jag förenar mig för den skull med de talare, som yrkat afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Leijer: Jag var af en olycklig tillfällighet förhindrad, att deltaga i början af diskussionen, men jag hoppas, att detta icke kan hindra mig från att i ett par hänseenden besvara den näst siste talaren. I öfrigt skall jag icke inlåta mig i någon diskussion, helst då frågan torde anses klar i alla fall.

Nämnde talare förklarade det vara utredt, att summan af behållningen i boet efter Medicinalrådet Sondén "icke uteslöt möjligheten för hans efterlemnade enka, att undgå att lida nöd". Jag frågar, om här gäller precis den frågan, huruvida enkan efter en så förtjenstfull man skall undgå att lida nöd, eller intagas på ett fattighus eller dylikt? För min del tror jag icke det vara meningen; och jag kan således icke tillmäta detta skäl någon betydelse, så mycket mindre, som det är bevisadt, att boets behållning verkligen är så liten, att enkan nödgas göra betydliga inskränkningar för att kunna draga sig fram.

Samme talare förklarade vidare, att det kunde varit en möjlighet, att en annan person, som i stället för medicinalrådet Sondén blifvit läkare vid Danviks hospital, skulle kunnat visa samma förtjenst som Sondén i afseende på förbättringar vid nämnda hospital.

Deri har han otvifvelaktigt rätt. Men jag frågar: hvad kan detta inverka på denna sak? Enligt min tanke alldeles intet. Ty

underkänner man Medicinalrådet Sondéns förtjenster endast på den grund, att man icke kan bevisa, att ej andra personer underlikartade förhållanden skulle kunna ådagalägga en lika framstående verksamhet; då får man underkänna allt hvad förtjenst heter, enär aldrig torde kunna bevisas, att ej en annan kunnat under sådana förhållanden göra sig förtjent af beröm. Ett faktum är emellertid obestriddt, att medicinalrådet Sondén utöfvat en högst gagnande verksamhet, väl förtjent af erkännande. Talarén har äfven yttrat, att det är för sent att gifva en nationalbelöning; den borde hafva öfverlemnats till Sondén under hans lifstid. Till en del kan han häri hafva rätt, men han har åter orätt deruti, så till vida, att om någon *nationalbelöning* i ordets egentliga mening här icke är fråga. Under mannens lifstid kunde någon ej komma i fråga, ty dertill var Sondén för flärdlös och anspråkslös. Både Stats-Utskottet och Riksdagen hafva dessutom genom den behandling, som de låtit min motion, rörande hospitalsvården undergå, visat huru föga de uppskatta förtjensten att kunna lindra medmenniskors plågor. Men härom är nu icke fråga, utan endast om att göra så mycket, att enkan efter den framstående och af fosterlandet väl förtjente mannen ej måtte, ej blott icke behöfva direkt lida nöd, utan ock icke alltför mycket förändra sina redan förut synnerligen anspråkslösa lefnadsvanor.

Jag vill icke längre upptaga tiden, men har endast önskat såsom själf hospitalsläkare uttala, att vårt land icke hos någon står i så stor tacksambetsskuld för senare tiders förbättringar, rörande vården af sinnessjuke, som till Sondén, som ensamt kan tillmäta sig äran, att hafva bragt sinnessjukväsendet, såsom det nya ordet heter, på den ståndpunkt, att vi ej vidare behöfva skämmas därför, hvilket vi verkligen fingo göra förut, då de sjuke instängdes i bås, sämre än sådana, som äro afsedda för djur. Sådant var förhållandet, då Sondén tog emot öfverinseendet vid Danviks hospital, med sinnessjukvården, men nu är det helt annorlunda, det hoppas jag att till och med Stats-Utskottets ledamöter skola erkänna; Kammarens medlemmar vet jag göra det.

Jag yrkar afslag å punkten och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Lithner: Jag vill icke upptaga Kammarens tid med att vidare yttra mig i saken, men med anledning af Herr Hörnfeldts andra yttrande, som gick ut på att bemöta mitt anförande, och hvori han förmenade, att icke blott Sondén, utan äfven andra faktorer varit verksamma till den utveckling, vår hospitalsvård ernått, vill jag anföra en liten tirad utur ett af generaldirektören för hospitalsväsendet år 1859 afgifvet utlåtande. Der anföres "att vi i väsentlig mån hafva doktor Sondéns ihärdiga bearbetning af allmänna opinionen i denna riktning att tacka därför, att en mot tidens fordringar svarande inrättning för sinnessjukas behandling och vård ändtligen blifvit beslutad och medel dertill beviljade". Detta den högsta officiella auktoritetens yttrande i saken torde få tillmätas något värde. Jag har icke vidare någonting att tillägga.

Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Forts.)

Ang. pension
för Medicinal-
rådet C. U.
Sondéns enka.
(Ports.)

Herr Nils Pettersson: När man anför att medicinalrådet Sondéns enka är i så nödstäld belägenhet, att det är de största skäl för Riksdagen, att bevilja henne en pension, kan jag, som ej har närmare kännedom om hennes omständigheter, naturligtvis icke vederlägga dessa uppgifter, men om det är sant hvad Stats-Utskottet anför, nemligen att hon har tillgångar, som äro uppskattade till öfver 12,000 kronor i värde samt dertill årlig pension af 533 kronor 33 öre, så röja dessa yttranden om hennes tryckta ställning bra liten kännedom om hvad *nödstäld belägenhet* vill säga. Det medgifves att hon såsom enka efter en högre tjensteman kan hafva pretention att njuta ett beqvämare lefnadssätt än folk i allmänhet, men jag finner det orätt, att tala om hennes nödstälda belägenhet, då hon har en liten förmögenhet och derjemte årlig pension. Här har också talats om nationalbelöningar. Sådana böra väl meddelas så, att den som förtjent en sådan utmärkelse, deraf får själf njuta någon fördel. Kongl. Maj:t har också föreslagit och Kammaren nyss beviljat en dylik belöning åt öfverläkaren Hjerstedt, men att gifva pension åt enkan efter en embetsman endast derföre att hennes afidne man möjligen kunnat genom sin verksamhet hafva gjort sig förtjent af en nationalbelöning, finner jag ej skäligt.

Medan jag har ordet, så — ehuru jag vet att min åsigt i detta fall åtminstone ej för tillfället kan vinna någon framgång — vill jag uttala min tanke om hela denna nionde hufvudtitel. Jag anser att den en gång bör kunna uteslutas från Riksstaten. Tjenstemännens löner ökas oupphörligen och deras tjenstetid minskas. Skulle icke under sådana förhållanden all pensionering kunna borttagas. Jag förmodar att vi snart få nationalbeväring och en följd af denna nya inrättning skulle således blifva skyldighet för Riksdagen att pensionera snart sagdt hela nationen. Jag har tänkt, att med den stora utveckling våra lifvförsäkringsanstalter numera tagit, man borde kunna så ordna saken, att hvar och en tjensteman själf gör insättningar i någon dylik anstalt och sålunda grundlägger sin pension. Genom en sådan anordning skulle tjenstemännen vänjas vid mera omtänksamhet. Det är min öfvertygelse att man snart nog kommer till insigt om de stora olägenheter detta system af pensionering medför och finner nödvändigheten att slå in på en annan bana, ehuru jag icke nu för tillfället lär vinna någon reform i denna riktning.

Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Öfverläggningen förklarades slutad. I enlighet med de meningar, som under densamma förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på yrkandet att nämnda hemställan måtte afslås och i stället Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition bifallas; och fann Herr Talmannen den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 32 punkten af utlåtandet N:o 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts ifrågakvarande framställning.

Voteringen utföll med 90 ja mot 80 nej; i följd hvaraf Kam-maren bifallit Utskottets hemställan.

Punkten 33.

Bifölls.

Punkten 34.

I anledning af Kongl. Maj:ts förslag, att Exercitiemästaren vid Upsala universitet, Stallmästaren C. G. von Bahr måtte tillerkän-^{Ang. pension för stallmästaren C. G. von Bahr.}nas rättighet att från och med månaden näst efter den, hvarunder afsked från hans befattning kunde vardas honom beviljad, under sin återstående lifstid uppbära årlig pension å allmänna indragningsstaten till belopp af 2,500 kronor, hade Utskottet i förevarande punkt gjort den hemställan,

att den för Stallmästaren von Bahr äskade pension måtte till nedsatt belopp af 1,500 kronor af Riksdagen beviljas.

Efter uppläsning af denna hemställan, mot hvilken Herrar *Liss Olof Larsson, Carl Ifvarsson, Jan Andersson, O. B. Olsson, Peter Olsson* och *Sven Nilsson* i Efveröd inom Utskottet reserverat sig, uppstod öfverläggning, hvarunder anfördes af

Herr Carl Ifvarsson: Innan Kammaren fattar sitt beslut i denna fråga, ber jag att få hemställa att Kammaren ville taga i öfvervägande, huruvida det kan vara skäl att bevilja den i fråga varande pensionen.

Det synes mig som om hela befattningen vore onödig och öfverflödig och att denne stallmästare gerna kan sitta kvar så länge han lefver vid sin tjänst med orubbade löneförmåner, utan att på statens bekostnad pensioneras.

Det synes bäst att platsen är öfverflödig deraf, att mannen kunnat sitta kvar vid densamma till fyllda 80 år, och är den öfverflödig, så synes det väl vara bäst att låta honom fortfarande behålla platsen och icke genom hans pensionering lemna rum för någon annan. Vid Lunds universitet finnes ingen befattning af i fråga varande slag och detta synes mig vara ett ytterligare bevis för tjänstens obehöflighet.

Jag hemställer således om afslag å Kongl. Maj:ts proposition, icke derföre att jag ej anser den i fråga varande mannen vara,

Andra Kammarens Prot. 1876. N:o 46.

Ang. pension
för stallmästa-
ren C. G. von
Bahr.
(Forts.)

med afseende å hans ålder och förtjenster, väl förtjent af pension, utan emedan jag tycker att han gerna kan sitta qvar vid sin befattning och åtnjuta löneförmånerna af densamma intill döddagar. Jag hemställer om afslag.

Friherre Tamm: Den i fråga varande personen trädde i statens tjänst redan år 1811, således vid en tid då blott två af denna Kammares ledamöter voro födde. Han har således egnat en tid af 65 år åt statens tjänst och sedan år 1824 har han innehaft stallmästarebefattningen, visserligen till en början endast såsom extra, men från år 1830 såsom ordinarie stallmästare vid Upsala universitet.

Det är sålunda generationer af studerande, som kunna vitsorda det stora nit, hvarmed han skött sin befattning under denna långa tid. Han synes därför vara bland tjänstemän mest berättigad att komma i åtnjutande af pension för sin antagligen korta återstående lifstid.

Det skäl, som blifvit anfördt mot pensionens beviljande, tyckes mig vara af den mest underliga beskaffenhet. Derfor att befattningen icke anses behöflig, skall man straffa en, väl förtjent tjänsteman genom att icke bevilja honom pension! Är detta rätt!

Jag tror visserligen att man möjligen skulle kunna finna någon person, som vore villig att utan fast aflöning bestrida en så makt-påliggande befattning som den att gifva kroppsöfningar åt studerande, hvilka eljest genom alltför mycket stillasittande kunna ådraga sig ohelsa, men uti denna omständighet ligger icke något skäl att vägra pension åt den, som redan gjort sig deraf förtjent.

Jag tager mig friheten att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Den näst föregående talaren måste icke hafva hört hvad jag föreslog, då han talade om att det vore meningen att straffa en person, som så länge skött sin befattning. Jag föreslog att han skulle få sitta qvar vid sin befattning till döddagar och behålla hela lönen. Mera kan man väl ej begära och detta lärer väl ej kunna kallas att vilja straffa en människa. Han kan väl icke begära att få mera i pension än han åtnjuter i lön. Kan han sitta qvar vid tjänsten till 80 års ålder, så torde tjänsten ej vara synnerligen vigtig och vid sådant förhållande tycker jag att han gerna må behålla platsen utan att göra det minsta. Kan detta kallas att straffa? Jag tror icke man med fog kan säga det.

Är det meningen att återbesätta platsen, då är det fullkomligt riktigt att han får pension, men jag tror icke att någon skall kunna på fullt allvar säga att en stallmästare vid universiteten i våra dagar är nödvändig, då det finnes så många militära undervisningsanstalter att tillgå, som numera äro inrättade i landet.

Jag tror således att det finnes fulla skäl att afslå Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Rydin: Jag tror, att de herrar, som reserverat sig mot Utskottets förslag i denna punkt, missförstått sjelfva frågans ställning. Man har utgått derifrån, att Stallmästaren von Bahr uppbär lön ensamt å universitetets stat och att, då stallmästarebefattningen är så beskaffad, att det icke vore önskvärdt att den bibehålles, icke någon skada skulle ske derigenom att den nuvarande innehafvaren fortfarande under sin återstående lifstid finge åtnjuta sina löneförmåner. Jag får fästa uppmärksamheten derpå, att hans löneförmåner egentligen bestå af den inkomst, han uppbär för ridlektioner, som han gifver åt den studerande ungdomen. För att användas vid sådana lektioner uppfodras i Upsala ett visst antal hästar från Strömsholms stuteri. Man kan således säga, att han är både en akademimens och en statens tjänsteman, och det är i denna senare egenskap som Kongl. Maj:t begärt pension för honom. Det är af vigt att denna person, som egnat sig åt en så nyttig verksamhet som den att åt den studerande ungdomen meddela undervisning i ridkonsten samt ända ifrån år 1830 och således i 46 år innehaft sin befattning, nu, då han uppnått 80 års ålder, måtte få en betryggad bergning på sina gamla dagar; ty mot åtnjutande af allenast 750 kronor i lön kan han icke taga afsked, och derföre att han icke kan undvara inkomsten af dessa ridlektioner, har han icke förut afträdt från sin tjänst och nödgas nu anlita staten för erhållande af pension. Om Stats-Utskottet vore lika noggrant vid granskning af alla framställningar rörande pensioner som nu och man eftersåge orsakerna till dessa, så tror jag, att man skulle finna, att flera pensioner beviljas, då anledningen till otjenstbarheten är mindre behjertansvärd än i afseende å denne man, som är 80 år gammal.

Här kan ej blifva fråga om något prejudikat för framtiden, i fall man skulle bifalla Utskottets förslag, ty universitetet har ansett det vara af vigt att ordna denna institution på annat sätt, nemligen så att den icke vidare skulle uppföras på fast stat.

Till följd af de ömmande omständigheter, som nu äro för handen med afseende å denne tjänstemans ålder, hans nit och hans för den studerande ungdomen så nyttiga verksamhet, får jag yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Jag kan icke föreställa mig, att en sådan tjänst vid universitetet är nödvändig och derför har jag icke heller kunnat vara med om att bevilja den ifrågavarande tjänstemannen någon pension, utan har jag ansett, att han må få behålla sin tjänst så länge han lefver och åtnjuta de dermed förenade löneförmåner. Ett bevis för att denna befattning icke torde vara alldeles oundgänglig är, att det, såsom vi veta, icke finnes någon dylik ridskola vid Lunds akademi.

Ett af de skäl, man här åberopat för behovet af denna ridskola, är att den studerande ungdomen skulle beredas tillfälle till en nyttig rörelse. En sådan rörelse eller rättare fysisk öfning bör väl ungdomen kunna bereda sig genom gymnastik och det torde icke särskildt behöfva ske genom ridning. För öfrigt kan

*Ang. pension
för stallmästaren
C. G. von
Bahr.
(Ports).*

Ang. pension
för stallmästare
C. G. von
Bahr.
(Forts.)

jag icke förklara, i hvad afseende det skulle vara så nyttigt. Ty om en person egnar sig åt att lära rida, för att sedermera ingå vid kavalleriet eller artilleriet, der insigt i ridning ifrågakommer, så erfordras der specialstudier, och den öfning man kan hafva inhemtat vid universitetet torde då icke vara af någon särdeles nytta.

Det har jemväl blifvit framhållet, att nu ifrågavarande person skulle vara en *statens* tjänsteman. Men huru han det skulle kunna vara, kan jag icke förklara på annat sätt, än att det är *statens* hästar, som begagnas vid de lektioner han möjligen gifver. Afven har man nämnt, att det icke är universitetet, som aflönar personen i fråga. Jag vill icke bestämdt bestrida detta, men hvad jag med temlig säkerhet vet är, att aflöningsförmånerna för sagda befattning icke utgå från *staten*; åtminstone har jag aldrig funnit någon post vid utgifterna af statsmedel, som visat att den användts till berörda aflöning.

För min del yrkar jag afslag å Utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

Herr Casparsson: Jag vill icke bestrida, att några af de skäl, som reservanterne anført, kunna hafva sin betydelse, men jag tror att man i denna fråga bör se saken afven ur en annan synpunkt. Den man, hvarom här är fråga, tillhör i många afseenden en förgången tid, likasom hans tid efter naturens ordning torde vara snart förgången. Såsom min ärade granne till höger nämnde, inträdde denne man i *statens* tjänst redan vid en tidpunkt, då 197 af Kammarens 199 ledamöter ännu tillhörde de oföddas slägte, och de förhållanden, hvarunder han inträdde i tjänsten, äro ganska anmärkningsvärda. Man talar i våra dagar mycket om svårigheten att rekrytera. Orsaken dertill hafva vi att söka i landets *välmåga* och de med densamma växande anspråken. Men vid nyssnämnda tid var denna svårighet icke mindre, ehuru det då var landets *armod*, som var orsaken dertill. Landet hade nemligen kort förut varit inveckladt i ett större krig, som decimerat armén. Ett nytt krig skyttade redan vid synranden. Rusthållet n:o 27 vid norra Uplands sqvadron af Kongl. lif-regementets kyrassier-corps skulle uppställa en karl för sitt nummer, men karl fans ej att få för pengar. Då framträdde rusthållarens son, vid den tiden en 15 års yngling, och erbjöd sig att inträda för numret. Vår historia vimlar af exempel på huru män, tillhörande ridderskapet och adeln, vid tider, då landet varit betryckt, stält sig *framför* ledet. Men de exempel, vi hafva på att de stält sig *uti* ledet, äro icke mindre beaktansvärda, och detta var förhållandet med här ifrågavarande person. Han antogs såsom volontär för numret och befordrades 1812 till korporal. Året derpå utbröt kriget och han fick då ordre att medfölja armén till Tyskland. 1814 deltog han i tåget mot Norge och befordrades samma år till fänrik vid Uplands regemente. Denna tjänst bibehöll han till 1830, då han utnämndes till stallmästare vid Upsala akademi, hvilken befattning han nu utöfvat i ett halft sekel. Ehuru det icke finnes upptaget

i hans meritförteckning, vågar jag dock antaga, att åtskilliga af våra ledande statsmän af honom inhemtat de första principerna att styra; ty konsten att styra hästar och människor hvilat dock ytterst på samma princip. Denna hans princip innehölls i de tre orden "ge och ta", och jag tror att man för att kunna styra såväl hästar som människor bör i rätt tid veta att både gifva och taga. Jag påminner mig ännu från min studenttid år 1848, huru han stod der på sin plats såsom stallmästare med chambriären i näfven, beredd att klämma till för kung och land. När jag helt nyligen passerade stallgården i Upsala, kände jag igen de välbekanta bastonerna från ridhuset; jag gick dit in, och der stod han ännu kvar efter mer än ett fjerdedels sekel på samma ställe och i samma sysselsättning. Jag tänkte då: hvilka omhvälfningar hafva icke skett under dessa år icke blott i vårt land, utan i hela Europa, men der står han ännu kvar såsom en typ af gammaldags kraft och pligttrohet. Mine herrar! När man vid 15 års ålder börjar sin bana med att "rida för rusthållet" och ännu vid 80 år står orubblig och obojd kvar på sin innehavande plats, då tror jag icke att anspråken att omsider få komma till hvilat äro obilliga. Man kan visserligen säga, att han må behålla sin lön så länge han lever. Ja, så länge han har kvar sin lön, kan man och vara säker på, att han blir kvar på sin post. Han drabbades för några år sedan af en sjukdom, som ansågs vara ganska betänkelig, och mången tänkte då, att han aldrig mera skulle återtaga sin plats i ridhuset. Men han ruskade på sig och efter 8 å 14 dagar såg man honom åter på sin gamla plats. Jag tror att vi nu hafva skäl att på honom sjelf tillämpa hans gamla maxim "ge och ta" genom att gifva honom en sådan pension, att han kan taga afsked och får komma till hvilat, innan han kallas till den sista hvilat. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Ang. pension
för stallmästaren
C. G. von
Bahr.
(Forts.)

Herr Key: Såsom herrarne finna i slutet af Utskottets föreliggande utlåtande, har halfva antalet af Andra Kammarens ledamöter i Stats-Utskottet reserverat sig emot Utskottets hemställan i denna punkt. Då jag emellertid icke varit med bland deras antal, utan med min röst bidragit till det slut, hvartill Utskottet kommit, har jag nu begärt ordet, för att anföra några af mina skäl härför.

Jag vill då icke förneka, att ju herrar reservanter kunna hafva rätt deri, att den ifrågavarande tjensten bör måhända anses öfverflödig vid Upsala universitet, äfvensom att de hafva ett godt stöd för denna sin åsigt uti det förhållande, att hvad som icke anses oundgängligen nödigt vid Lunds akademi, icke heller kan vara det vid akademien i Upsala. Vid Lunds universitet finnes nemligen ingen stallmästare, medan deremot Upsala eger en sådan. Vid detta förhållande synes mig, som sagdt, herrar reservanter ega goda skäl för sin ofvanberörda åsigt och jag ber att få instämma i densamma. Men å andra sidan finner jag det icke vara lämpligt, att en sådan anmärkning framställes först nu, då det gäller att pensionera en tjensteman, hvilken upphunnit 80 års

Ang. pension
för stallmästare
C. G. von
Behr.
(Forts.)

ålder samt uti sammanlagdt 65 år tjenat staten. Under dessa 65 år har han i 46 år tjenstgjort uti just ifrågavarande befattning. Nu säger man att denna befattning är obehöflig, och att sålunda jemväl pensionen är öfverflödig. Ja, mine herrar, har befattningen varit obehöflig, borde man anmärkt detta förut och dragit in den för längesedan, men icke framkomma med en anmärkning i detta afseende först då det, som sagdt, efter 46 år gäller att pensionera dess innehafvare.

En talare på skånebänken har framhållit, att lönen för ifrågavarande befattning icke utgår af staten. Jag vill härvid erinra honom om hvad inom Utskottet i detta afseende upplystes. Deraf framgick nemligen, att, jemlikt den för universitetet i Upsala af Kongl. Maj:t fastställda utgiftsstaten, åtnjuter stallmästaren i lön 750 kronor. Härjemte har han visserligen åtnjutit förmånen af boställsrum och ved in natura m. m., men hans sammanlagda fasta årsinkomst af tjensten har af Utskottet icke ansetts kunna beräknas till högre belopp än omkring 1,500 kronor; och det är till detta nedsatta belopp, som Utskottet tillstyrkt pensionens beviljande. Utskottet har nemligen med 1,000 kronor nedsatt den af Kongl. Maj:t föreslagna pensionen. Mig synas förhållandena tala för godkännande af Utskottets hemställan, framför allt af det skäl, att man icke bör söka göra gällande principen om tienstens obehöflighet först då, när frågan är att efter 46 års trogen och oförvitlig tienst pensionera dess innehafvare, och icke låta denne få umgälla missnöjet med befattningen. Ensam samt detta skäl har föranledt mig att med min röst bidra till Utskottets hemställan.

Herr Jöns Pehrsson: Man talar ofta om sinekurer och obehöfliga tienst på många ställen; och den som något sett af statens räkenskaper torde medgifva — och jag tror att sjelfva universitetets målsmän häri skola gifva mig rätt — att mannen i fråga icke på åtskilliga år sjelf tjenstgjort. Med de förändrade förhållanden som inträdt tror jag ingen heller kan påstå, att befattningen i fråga är så synnerligen öfverhopad med göromål. Om jag icke missminner mig, är i Strömsholms stuteris räkenskaper uppförd fourage för *fyra hästar* i och för beredande af tillfälle åt ungdomen vid Upsala universitet att lära rida. Det är sålunda alldeles uppenbart, att, då ifrågavarande befattning är så föga behöflig och så litet ansträngande, är det bättre att låta dess innehafvare fortfarande behålla tienst så länge han lever, än att nu gifva honom pension på ett högre belopp, än det hvartill löneförmånerna uppgå. Hade frågan gällt att, med indragning af tienst, försätta dess innehafvare på indragningsstat, skulle jag vara den första att gå in på ett sådant förslag; men under för handen varande förhållanden synas mig inga rimliga skäl tala för Utskottets hemställan. Jag vill dessutom erinra mig, att uti det uppgjorda förslaget till nya universitetsstadgar är indragning af ifrågavarande tienst ifrågasatt, och detta bevisar ju också dess öfverflödighet. Men så länge man icke kan komma till något

slutligt resultat i frågan, inser jag icke, hvarför man icke kan bibehålla den nuvarande innehafvaren vid tjensten och låta honom uppbära lönen, då han, som sagdt, har nära nog ingenting att göra.

På dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Liss Olof Larsson: Man har här talat så mycket om huru gammal den ifrågavarande mannen är och huru länge han har tjenstgjort. Derom behöfver icke tvistas, ty ingen lär väl bestrida att han är gammal både till lefnadsår och tjensteår. Här gäller den frågan, huruvida sjelfva tjensten är så vigtig, att man bör låta dess innehafvare afgå med pension och tjensten besättas med en annan person, d. v. s. om vi skola aflöna en eller två personer. Då, såsom jag tror, tjensten icke är behöflig, kan jag icke finna något skäl för att två personer uppbära lön i och för densamma.

Man har vidare här yttrat, att man icke bör sammanblanda frågan om tjenstens indragande med pensionsfrågan, utan, om man velat helt och hållet hafva bort tjensten, skulle man derom för länge sedan hafva väckt särskildt förslag. Det är icke så lätt att väcka förslag om indragande af en tjenst, som man icke ens har reda på, om den finnes eller icke och så har förhållandet varit med denna stallmästaresyssla vid Upsala universitet. Den finnes icke upptagen på staten för Upsala universitet, ehuru jag icke kan förstå anledningen härtill. Blott af statskalendern har jag inhemtat att denna befattning verkligen existerar, men ej hvarifrån lönen till densamma utgår.

Nu är ju icke fråga om att borttaga några löneinkomster från denna gubbe, utan Stats-Utskottet har ju föreslagit, att han skulle få bibehålla hela sin fasta lön, och då sker honom ju icke någon orätt; kan han icke sköta tjensten, om det för öfrigt ens är något att sköta, så kan det enligt min tanke icke vara af någon vikt, utan han kan gerna få behålla den ändock, emedan jag anser hela tjensten alldeles obehöflig och öfverflödig. En talare omnämnde huru som denne gubbe i sin ungdom stälde sig i ledet och gick ut till sitt fosterlands försvar och ville deri se ett skäl, att man skulle åt honom bevilja den sökta pensionen, och jag medgifver nog att det låter något, då man anslår den tonen, men huru många andra stälde sig icke också jemte honom i ledet vid det tillfället, utan att de lyckats såsom han att i hela sitt lif få uppbära lön för en tjenst, som aldrig varit nödvändig, utan endast synes vara tillkommen för personens skull.

Samme talare har sagt, att han ansåg att det skulle vara synd att sätta gubben på indragningsstat, emedan denne talare tyckte det vara en så stor njutning, att höra hans röst hvar gång han gick förbi stallet i Upsala, men han får ju ytterligare den njutningen att höra gubbens kära stämma, om han får behålla sin plats.

Nu har man vidare sagt, att platsen skulle vara behöflig för

*Ang. pension
för stallmästaren
C. G. von
Bahr.
(Forts.)*

Ang. pension för stallmästaren C. G. von Bahr.
(Forts.)

studenternas skull för att bereda dem tillfälle till kroppsliga öfningar, men det tror jag icke är någon nödvändighet, så mycket hellre som, efter hvad man redan påpekat, någon sådan befattning icke finnes vid universitetet i Lund.

Om det är nödvändigt att hafva en sådan stallmästare i Upsala, så är det väl lika nödvändigt att hafva en sådan i Lund och konsekvenserna göra sig sjelfva, ty om man beviljar pension åt denne stallmästare i Upsala, så erkänner man i och med det samma tjänstens nödvändighet och då kommer man nog snart också och begär anslag till inrättande af en dylik tjänst vid universitetet i Lund. För de kroppsliga öfningarne är nog sörjdt förut, ty man har ju, om jag icke misstager mig, redan förut fäktmästare och gymnastiklärare samt en särskild dansmästare, hvilken senare visserligen icke är upptagen i den aflöningsstat för universitetet, som är af Riksdagen *godkänd*, ty sådana stater vägar man icke framlägga för Riksdagen, utan man bestrider förmodligen dessa tjänster af andra medel. På den stat man framlagt för Riksdagen finnes hvarken lön till någon dans- eller till någon stallmästare, och detta förmodligen af det skäl, att dessa tjänster äro sådana, som man icke törs visa Riksdagen och som man icke vill att Riksdagen skall kunna kontrollera.

Jag tror att man med ganska goda skäl kan afstyrka den sökta pensionen och skall för min del visst icke hafva några samvetsskrupler, då jag nu yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Rydin: Med anledning af det yttrande den värde representanten från Sunnerbo nyss haft, då han sade sig vara okunnig om, huruvida den förevarande personen ännu skulle göra tjänst, får jag meddela den upplysningen, att han verkligen ännu tjänstgör, äfvensom att, utom de hästar från Strömsholms stuteri som finnas till akademiens disposition, han jemväl måste underhålla egna hästar och att han sålunda för undervisningens besörjande på sina gamla dagar äfven måste dragas med ekonomiska bekymmer. Han behöfver nu verkligen komma i ro, och då frågar jag om det kan vara billigt att neka honom en pension, som man förut beviljat andra, som äro i samma ställning. Vi hafva redan förut utan votering och utan protest beviljat pension åt en man, som är född 1825 och af sjukdom hindras från att fullgöra sina äligganden, nemligen åt gymnastikläraren Santesson. Denne har varit gymnastiklärare och von Bahr är stallmästare; de meddela således båda undervisning i kroppsöfningar, som i sanitärt hänseende äro af största vigt. Den ena har undervisat i så och så många år, den andra under något kortare tid; är det då konsekvent att neka den ena pension då man beviljat den andra en sådan?

Nu har man i afseende å denna anslagsbegäran blandat in en helt annan fråga, nemligen den huruvida stallmästarebefattningen vid Upsala akademi bör fortfarande bibehållas, hvilket är så mycket mera besynnerligt, som universitetet i Upsala, såsom representanten här midt emot också ganska riktigt omnämnde, gått in med förslag till ny lönestat, enligt hvilken stallmästaren i un-

gefärlig likhet med ritläraren skulle erhålla ett arvode för den undervisning han meddelade, om någon sådan tjänst skulle vidare ifrågakomma. Men att, derföre att denna fråga kan vara omtvistad, vilja, såsom en ledamot af Stats-Utskottet yrkat, afslå pensionen och uppföra denne person på indragningsstat med den lön han nu har, kan detta verkligen vara billigt? Det skäl man anfört, att han ju i alla fall skulle få behålla sin lön, är icke alldeles giltigt, ty hans lön utgör endast 750 kronor, hvartill sedermera kommer boställe, hvaremot hans öfriga inkomster utgöras af afgifter för ridlektioner, hvilka afgifter väl för året kunna tillsammans uppgå till omkring 2,000 kronor, men som väl torde förminska nu, sedan tilltagande ålder nedsatt hans krafter, ehuru han dock hittills fullgjort sina åligganden. Han innehar en befattning fullkomligt likställd med adjunkturerna vid akademien, och då Kammaren nyss beviljat en årlig pension af 1,125 kronor åt en man, som ännu icke uppnått 50 år, kan Kammaren då tveka att bevilja pension åt en 80 års gammal man, det vill jag verkligen fråga? Båda befattningarna äro ju uppförda på stater, som äro af Kongl. Maj:t gillade och fastställda, och ehuru den ena är universitetets och den andra ett elementarläroverks stat, så vore det ju i alla fall en inkonsequens af Kammaren att bevilja den ena pensionen och afslå den andra.

*Ang. pension
för stallmästar-
ren C. G. von
Bahr.
(Forts.)*

Herr Peter Olsson: Då jag hör till reservanterne i Stats-Utskottet, så ber jag att få yttra några ord om de skäl, som föranlett mig att reservera mig vid denna punkt. Jag vill gerna medgifva, att den ärade Stallmästaren von Bahr är en ovanlig och utmärkt personlighet, likasom ock att han på ett utmärkt sätt uppfyllt den plats, hvartill man kallat honom, äfvensom jag vill medgifva, att vid den ålder, som han innehar, han borde vara berättigad att få understöd på sin ålderdom — derom vill jag icke strida; men något, som förefaller mig högst egendomligt, är först och främst det förhållande, att han, såvidt jag kunnat utröna, icke har någon lön på stat och således icke kan ställas i likhet med öfriga till pension berättigade tjänstemän. Jag föreställer mig likväl, att han aflönas af universitetets tillgångar, och när man dertill lägger, att han utöfver denna ringa aflöning haft sina bästa inkomster af undervisning i ridkonsten, så måste jag betrakta denne utmärkte man såsom mera sysselsatt med enskilda företag, än hvad som en person i statens tjänst under vanliga förhållanden kan vara.

Jag vet icke, huru det skulle taga sig ut och hvarthän det skulle leda, om en person, som har en lön af 750 kronor, hvilken lön är alltför ringa, men som förtjenar sina öfriga inkomster på enskilda värf, skulle pensioneras af statskassan med ett belopp dubbelt större än den lön, han åtnjutit. Jag tror, att om man kastar sig in på detta område, man icke skall kunna försvara en sådan ståndpunkt. Det är väl nödigt, att, det lönebelopp, en statens tjänsteman får, ställes i sådant förhållande till pensionen, att lönen blir större än pensionen och icke tvärtom. Jag kan

Ang. pension
för stallmästare
C. G. von
Bahr.
(Forts.)

ätmintstone icke förstå något annat. Men en annan omständighet förekommer, att denne tjänsteman blott haft en liten lön, och att han nu icke kan i anseende till sin framskridna ålder förvärfva sig de inkomster, han förut haft, och därför har Stats-Utskottet föreslagit, att han skall få en pension å 1,500 kronor. Detta belopp är en fullkomligt godtycklig siffra. Såsom herrarne veta, har Kongl. Maj:t icke föreslagit detta belopp, utan begärt en pension på 2,500 kronor, men jag frågar nu, när man går ut från denna synpunkt, hvarför man kan komma mer till det ena än till det andra beloppet. Jag tror, att vi derigenom komma in på en slipprig väg, och det är hufvudsakligen af detta skäl, som jag ansett mig böra reservera mig mot Utskottets förslag. Jag ber att få upprepa hvad jag i början af mitt anförande yttrade, nemligen att jag icke gjort det därför att jag underkänner hans behof af understöd eller hans duglighet såsom stallmästare, utan det skäl, till hvilket jag ansett mig böra taga hänsyn, är, huruvida en sådan pension af statskassan kan och bör beviljas. På dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Det torde vara tydligt för hvar och en genom hvad under diskussionen blifvit ordadt, att här icke så mycket är fråga om det obetydliga belopp, som är föreslaget, utan att det är fastmera andra omständigheter som äro inverkan. Det är nemligen af två principiella skäl, som man ansett det vara betänkligt att bevilja den ifrågavarande pensionen. Begge dessa omständigheter hafva i viss mån blifvit berörda under diskussionen. Den ena är, att den ifrågavarande personen icke varit statens tjänsteman; den andra, att, då det kommer i fråga att inrätta nya tjänster på andra håll, man naturligen velat taga i betraktande om icke några af de gamla tjänsterna skulle kunna indragas. Det är nu fråga om, huruvida stallmästarebefattningen vid universitetet behöfves eller icke. Hade denna fråga varit tagen i öfvervägande vid löneroglering för universitetet så föreställer jag mig att Riksdagen kunnat indraga tjänsten, använda lönen för nyttigare ändamål, hvarigenom andra statsutgifter kunnat besparats, samt beviljat den ifrågasatta pensionen. Nu torde det vara bäst låta mannen i fråga behålla aflöningen och sålunda derigenom bespara staten utgiften för hans pensionerande. Det ser nästan ut, som om man glömt bort denna tjänst och låtit den stå kvar, och det tyckes, som om man ämnade tillsätta en annan tjänsteman. Begge dessa omständigheter — den ena, att det begäres pension för en man, som icke är i statens tjänst, och den andra, att pensionen erfordras för att bibehålla en befattning, som längesedan borde hafva varit indragen, — hafva öfvertygat mig, att man bör tillbakavisa den nu ifrågasatta pensionen.

Skulle Kongl. Maj:t vilja framlägga en proposition för en kommande Riksdag och dervid ifrågasätta, att befattningen icke vidare skulle behöfvas, då skulle man måhända kunna med något fog säga, att, ehuru det icke gäller en statens tjänsteman, så skulle man likväl, enär beloppet blott under några få år kan komma att

utgå, kunna bevilja pensionen. Här är således icke fråga om be-
loppet, utan vida mera om principiela skäl.

En talare har sagt, att det vore orätt att först nu ifrågasätta
indragning af befattningen, då fråga är om pensionering af inne-
hafvaren. Detta är icke något skäl; ty det har aldrig förut varit
fråga om att Riksdagen skulle lemna bidrag till denna befattning,
hvarföre det också nu först kan och bör blifva tal om huruvida
Riksdagen skall lemna sitt bifall till en framställning sådan som
den förevarande.

En annan talare har yttrat, att han trodde, det äfven andra
pensioner skulle kunnat besparas, om man förut gått lika nog-
grant till väga. Detta kan väl vara möjligt, men jag beklagar i
sådant fall, att talaren icke passat på och meddelat de upplys-
ningar, som kunnat vara erforderliga för att ändra Utskottets för-
slag, emedan jag är öfvertygad om att Kammaren skulle hafva
lyssnat till dessa upplysningar. Att Utskottet i sådana fall icke
kunnat göra annat än hvad det gjort, är tydligt, emedan Utskot-
skottet icke haft att tillgå bättre upplysningar än det fått emot-
taga af vederbörande myndigheter. Den, som har sig bekant an-
dra eller bättre upplysningar, bör lemna dem; men att tiga der-
med och sedan klandra Utskottets åtgöranden, synes mig icke vara
på sin plats.

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid och skulle icke
hafva fallit till besvär för denna obetydliga summas skull, såvida
det icke varit af principiela skäl, som jag ansett mig böra nämna
detta.

Jag yrkar afslag på Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr E. G. Boström: Herr Talman! Mine herrar! Om jag
icke orätt uppfattade ett yttrande af representanten från Helsing-
borg, så ansåg han ett skäl mot beviljande af den nu föreslagna
pensionen ligga deruti, att pensionen skulle komma att utgå med
högre belopp, än hvartill den ordinarie lönen uppgått. Med an-
ledning deraf ber jag att få erinra, att om man tager i beräkning
fri bostad och ved, som äfven åtföljer befattningen, så går nog
värdet af detta, sammanlagdt med den kontanta lönen, upp till
1,500 kronor. Såsom det redan är herrarne bekant, inträdde Stall-
mästaren von Bahr i statens tjänst redan år 1811, det vill säga
för 65 år sedan. Han räknar sålunda nu lika många tjänsteår,
som andra tjänstemän behöfva lefnadsår för att vara berättigade
till pension.

Den ärade ledamoten på hallandsbänken anmärkte, att den
ifrågavarande lönen icke är uppförd i den allmänna statsregle-
ringen, utan på universitetets stat. Ja, det förhåller sig verkligen
så, att universitetets egna fonder icke räcka till att aföna alla
de tjänstemän, som der behöfvas, och då måste äfven staten bi-
draga. Och det torde väl vara aldeles likgiltigt om lönen utgår
från den ena eller andra kassan, i synnerhet som den med all sä-
kerhet icke vidare kommer att utgå. Jag yrkar bifall till Ut-
skottets förslag.

Ang. pension
för stallmästa-
ren C. G. von
Bahr.
(Forts.)

Ang. pension
för ställmästa-
ren C. G. von
Bahr.
(Forts.)

Herr Rydin: Jag vill endast i korthet nämna, att, om man skulle fastställa någon princip vid pensioners beviljande, skulle man ovilkorligen genast blifva tvungen att bryta densamma till följd af de många omständigheter som inverka på bedömandet af frågan, huruvida i ett särskildt fall en person är förtjent af att uppföras på indragningsstat eller icke; och jag vädjar till herrarne, om det icke vore skäl att bevilja det nu ifrågasatta pensionsbeloppet både till följd af de ömmande omständigheter, som här förefinnas, och i öfverensstämmelse med den i allmänhet följda principen, att man tager hänsyn till en välförtjent verksamhet under en lång tid och en högt uppnådd ålder.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Jag vill icke bestrida deras påstående, som sagt att den ifrågavarande tjänstemannen är gammal och gjort sig väl förtjent af det vackra omdöme, som gifvits honom från flera håll. Men i likhet med åtskilliga andra representanter, som yttrat sig i frågan, anser jag att, då den af honom innehafvande tjänsten, enligt hvad icke heller från den sidans talare — hvilka yrkat bifall till Utskottets förslag — kunnat förnekas, är obehöflig, vi icke böra bevilja den nu begärda pensionen, så att man derigenom skall komma i tillfälle att ånyo besätta platsen med en ny tjänsteman. Jag anser det därför rättast att för denna gång afslå den gjorda framställningen, på det Kongl. Maj:t måtte komma i tillfälle att — om så anses nödigt — till nästa riksdag framlägga en förnyad begäran om denna pension, men då med vilkor att platsen icke vidare återbesättes. Jag skulle sjelf nu nästan vara frestad att framställa ett dylikt yrkande, men då ju den ifrågavarande personen icke kan lida något på att få behålla sin lön ännu ett år, om han lefver, så inskränker jag mig för närvarande till att yrka afslag på Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannen framställde propositioner, enligt de yrkanden som blifvit gjorda, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag å såväl nämnda hemställan som ock Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna proposition samt förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes, i anledning hvaraf en så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 34 punkten af Utlåtandet N:o 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit såväl Kongl. Maj:ts framställning som Utskottets hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, visade 65 ja mot

94 nej; och hade Kammaren alltså beslutit enligt nej-propositionen.

Punkterna 35—37.

Biföllos.

Punkten 38.

Lades till handlingarne.

Punkten 39.

Bifölles.

Punkten 40.

Lades till handlingarne.

Punkten 41.

Bifölles.

Punkten 42.

Lades till handlingarne.

§ 3.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 32), i anledning af Herr Johannes Anderssons i Knarrevik motion, N:o 96, om förändrad lydelse af § 4 mom. 5 i Kongl. stadgan den 18 Juni 1842 angående folkundervisningen i riket m. m., samt Herr Joh. E. Johanssons motion, N:o 140, om revision af nu gällande folkskolestadga.

Punkten 1.

Bifölles.

Punkten 2.

I nyssberörda motion, N:o 140 var föreslaget, "att Riksdagen ville i underdånighet anhålla hos Kongl. Maj:t om sådan revision af nu gällande folkskolestadga, hvarigenom

dels vissa med särskilda stadgar nu mera oförenliga bestämmelser borttoges och andra af gängse bruk och vedertagen sed öfvergifna föreskrifter utginge eller jemkades efter nu rådande förhållanden;

dels förhållandet mellan folkskola och mindre skola, eller

Ang. revision af folkskolestadgan.

Aug. revision af folkskolestadgan. (Forts.) hvad man kallar ersättningsskola, samt småskola noggrant bestämdes;

dels den personliga folkskoleafgiften sattes till högst femtio öre för man och tjugofem öre för qvinna, som vore inom skoldistriktet mantalsskrifven och fyllt aderton år, jemte det att särskild afgift för hvarje skolbesökande barn upphörde“.

Och hade Utskottet, som i punkten 1 afstyrkt bifall till den del af ifrågavarande motion, som berörde folkskoleafgiften, samt särskild afgift för hvarje skolbesökande barn, i anledning af hvad motionen i öfrigt innehöle, uti förevarande punkt föreslagit:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hemställa, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa sådan revision af nu gällande folkskolestadga, hvarigenom

a) vissa med särskilda stadganden nu mera oförenliga föreskrifter borttoges samt andra af vederbörligen gillad och godkänd praxis vedertagna bestämmelser upptoges och lämpades efter nu rådande förhållanden;

b) förhållandet mellan folkskola, så kallad ersättningsskola och småskola vederbörligen bestämdes med afseende så väl å de särskilda skolornas befogenhet att meddela undervisning som å de deraf beroende anspråken på statsbidrag.

Rörande detta ärende anförde

Herr Abr. Rundbäck: Jag medgifver rigtigheten af såväl motionärens som Utskottets påstående, att i nuvarande folkskolestadga förekomma många antiqverade uttryck och åtskilliga bestämmelser, som numera icke äro gällande; men på samma gång jag gör ett sådant medgifvande, vill jag dock nämna, att man angående flera af dessa antiqverade uttryck icke kan misstaga sig om deras betydelse, såsom till exempel att skolstyrelse motsvarar nuvarande skolrådet och att sockenstämmen är detsamma som nuvarande kyrkostämman. Jag vill äfven medgifva, att så många tillägg och förklaringar tillkommit angående vår folkskolestadga, att det för mången kan vara svårt att veta hvad som af densamma är gällande lag, och att vid sådant förhållande fog förefinnes för motionärens framställning om en omarbetning af denna stadga. Detta oakadt anser jag för min del att det skulle vara högst betänkligt, om Riksdagen för närvarande fattade beslut angående denna omarbetning, allra helst om den skulle ske i öfverensstämmelse med Utskottets förslag. Jag kan nemligen först och främst icke förstå hvad Utskottet menar, då Utskottet under pag. 2 litt. a föreslår att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hemställa, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa sådan revision af nu gällande folkskolestadga, hvarigenom "vissa med särskilda stadganden nu mera oförenliga föreskrifter borttoges" — detta förstår jag nog, men Utskottet säger vidare: "samt att andra af vederbörligen gillad och godkänd praxis vedertagna bestämmelser upptoges och lämpades efter nu rådande förhållanden". Hvad detta senare moment innebär har jag omöjligen kunnat riktigt fatta.

Det har nemligen befunnits, att denna praxis är mycket olika inom olika delar af riket och framför allt olika inom södra och mellersta Sverige å ena och norra Sverige å andra sidan. Denna praxis kan i viss mån vara af Kongl. Maj:t genom gifna utslag eller på annat sätt gillad och godkänd, eller ock af domkapitlet och folkskoleinspektörerne, om icke godkänd, åtminstone tolererad. Men skall nu allt detta upptagas i folkskolestadgan, så blifver densamma icke längre hvad den nu är, utan en historik öfver den ställning och det skick, hvori folkskoleväsendet för närvarande befinner sig.

*Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

I momentet under litt. b hemställer Utskottet att förhållandet mellan folkskola, så kallad ersättningsskola och småskola borde vederbörligen bestämmas med afseende såväl å de särskilda skolornas befogenhet att meddela undervisning som å de deraf beroende anspråken på statsbidrag.

Här har Utskottet emellertid glömt den högre folkskolan, oakadt Utskottet på första raden af samma sida beklagat att folkskolestadgan lemnar en i okunnighet om dessa högre folkskolor. Jag hade således väntat att Utskottet just här skulle hafva uttalat sig angående ordnandet af förhållandet mellan den egentliga och den högre folkskolan, allra helst som förhållandet dem emellan är obestämdt, och icke något derom är afgjordt mer än af ett folkskoleinspektörmöte. Detta är dock af obetydlig vikt i jämförelse med det förslag som i nämnda punkt förekommer, att Riksdagen skulle hos Kongl. Maj:t anhålla, att förhållandet mellan ersättningsskolan och öfriga former af folkskolan skulle närmare bestämmas. Deri ligger, efter mitt förmenande, det betänkligaste af allt hvad Utskottet här föreslagit. Ersättningsskolan är nemligen en sådan skola, som står emellan småskolan och folkskolan, och skall således i vissa fall ersätta folkskolan, oakadt den skilnad i afseende på undervisningens omfång alltid måste mellan dem förefinnas, som betingas deraf, att lärarne inom den förra skolan äro oexaminerade. Denna form af skola har aldrig varit legaliserad i vårt land och den bör icke heller blifva det. Riksdagen har alltid varit ytterst angelägen om att aldrig ersättningsskolan skulle blifva erkänd såsom verklig folkskola, ty hvarje gång som fråga varit om beviljande af ett statsbidrag till folkskolan, har det alltid hetat, att folkskolans lärare skulle vara examinerade. Ersättningsskolan har emellertid varit nödvändig på vissa håll och den behöfver finnas under vissa undantagsförhållanden, då den deremot, i fall den legaliserades, skulle komma att finnas på flera håll än som af behofvet påkallades.

Under första tiden af folkskoleinspektionens tillvaro funnos ganska många ersättningsskolor inom Wexjö stift, hvilka dock numera försvunnit, emedan de förvandlats till folkskolor; men i norra och vissa delar af mellersta Sverige finnas dylika skolor ännu kvar och äro der flestades behöfliga, emedan, i anseende till de vidsträckt distrikten och befolkningens gleshet, ordentliga folkskolor omöjligen kunna i tillräckligt antal der inrättas, utan måste undervisningen genom de så kallade ersättningsskolorna bestri-

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

das; men ehuru jag medgifver att dylika skolor såsom undantag gerna må existera, har jag likväl under resor inom de norra orterna funnit många ersättningsskolor å trakter, der sådana skolor icke borde hafva funnits, och jag hoppas att desamma skola genom folkskoleinspektionens försorg, såsom förhållandet varit inom södra och mellersta Sverige, efter hand försvinna eller reduceras till ett vida mindre antal.

Skulle Riksdagen deremot nu fatta det beslut att ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse i det syfte Utskottet föreslagit, så tror jag för min del, att man skulle taga ett ofantligt steg baklänges och att det vore det olyckligaste vi kunde besluta oss för. Ett hufvudsakligt skäl emot aflåtandet af en sådan skrifvelse anser jag vidare vara, att folkskoleväsendet är stadt i en stark utvecklings- och jäsningsprocess, hvilket visar sig af de skrivelser, som år efter år inkomma till vederbörande, af de spörsmål hvaraf programmen vid inspektionsmötena äro fyllda och af de frågor, som under dessa möten och vid läraremöten ganska skarpt debatteras. Allt detta visar, att man i fråga om vårt folkskoleväsende ännu icke kommit på det torra; att förändringar deri fortfarande påkallas, hvarjemte vi veta, att en del frågor om ändringar i folkskolestadgan för närvarande äro på Kongl. Maj:ts pröfning beroende. Om man således nu begärde en omarbetning af gällande folkskolestadga, så är jag säker om att, äfven om man vunne en sådan, man skulle nödgas att efter 5 å 6 år begära en ny omarbetning. Därföre anser jag, att man bör vänta ännu någon tid, till dess vårt folkskoleväsende hunnit något mer sätta sig och grundsatserna derutinnan blifvit mera bestämda och stadgade, innan man beslutar den omarbetning i vår folkskolestadga, som kan blifva behöflig och nödvändig.

Jag ber för öfrigt få nämna, att folkskolestadgan är ett så vackert blad i vår kulturhistoria och särskildt i Carl XIV Johans historia, att vi icke böra alltför mycket skynda att rifva bort detsamma och söka ersätta det med ett nytt, helst som grundsatserna i denna stadga ännu icke äro antiqverade. Och skulle man börja tumma på denna grundsats, fruktar jag att hela stadgan vrides på sned i ena eller andra rigtningen. Med den kannedom jag eger om tendenserna på ett och annat håll, fruktar jag nemligen för att man lätt nog dervid kan klippa ut ett stycke och ditsätta ett annat. Låtom oss då hellre ännu en tid behålla den verkligen goda folkskolestadga, vi nu ega, och söka i större sanning tillämpa dess grundsatser genom en verksammare inspektion.

För öfrigt och på samma gång jag medgifver, att det finnes mycket i nu gällande bestämmelser rörande folkskoleundervisningen, hvarom man icke får tillräcklig kannedom i den utgifna stadgan, får jag nämna, att man i Ecklesiastik-departementet utgifvit en kodifiering af de stadganden, som röra folkundervisningen. Jag håller här i min hand en utgifven samling af alla författningar rörande detta ämne, och en annan dylik samling är utarbetad särskildt till ledning för skolråden. Af den sistnämnda samlingen lärer under innevarande år utkomma en ny upplaga, deri komma

att införas jemväl de nya stadganden, som efter förra upplagens utgifning tillkommit. Häraf framgår alltså, att Ecklesiastikdepartementet gör allt, hvad göras kan, för att bibringa allmänheten kännedom om stadgandena rörande folkundervisningen.

*Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Jag skall icke längre upptaga Kammarens tid, men hoppas, att hafva anfört tillräckliga skäl för olämpligheten af att till Kongl. Maj:t aflåta en skrivelse sådan som den af Utskottet föreslagna.

Herr Linder: Då jag tillhör det Utskott, som afgifvit det ifrågavarande betänkandet, ber jag att med anledning af de anmärkningar, som nyss blifvit mot detsamma framställda, få yttra några ord, ehuru väl jag tror, att hvad Utskottets temligen utförliga motivering innehåller redan till en god del bemött dessa anmärkningar.

Herr Rundbäck, som medgifvit, att motionären haft en viss befogenhet till en framställning i af honom angifna syftning, finner dock Utskottets hemställan icke hafva varit af behovet påkallad och frågar särskildt hvad Utskottet menar med att vissa af vederbörligen gillad och godkänd praxis vedertagna bestämmelser upptoges i folkskolestadgan och lämpades efter nu rådande förhållanden. En förklaring härå torde dock ligga i sjelfva den omständigheten, att vid en kodifiering af folkskolestadgans bestämmelser måste tagas hänsyn till åtskilligt, som i viss grad är beroende på olikartade förhållanden och som kan hänföras till hvad Herr Rundbäck sjelf kallade nödtvång, och hvilket såsom praxis blifvit vederbörligen gilladt och ingått i Kongl. Maj:ts handhafvande af folkskolans rätt och bästa. Följaktligen, om en revision af dessa stadganden kommer till stånd, så bör denna äfven komma att afse förhållanden, som nu icke finnas i folkskolestadgan intagna, men som i praxis gjort sig gällande, och dervid förnämligast sådana saker, som tillkommit på grund af åtgöranden från inspektionen öfver folkskolorna. Om man vid en revidering af folkskolestadgan deri intoge dylika bestämmelser, vore detta ingalunda att förvandla stadgan till en folkskolans historia, utan endast att deri inrymma vissa föreskrifter om hvad som nu utan någon föreskrift är af praxis antaget.

Herr Rundbäck klandrade vidare, att i Utskottets slutliga hemställan icke finnes något infördt om de högre folkskolorna, men detta grundar sig helt enkelt derpå, att motionären härom icke framställt något yrkande.

Vidare klandrade han att de s. k. ersättningskolorna, hvilka nu begagnas, skulle enligt Utskottets förslag intagas i stadgan såsom integrerande del i folkskolan och på så sätt legaliseras. Dessa skolor finnas dock i verkligheten till och finnas i hvarje stift, enligt hvad folkskoleinspektörernes berättelser gifva vid handen, hvartill kommer, att dessa inspektörer vid ett sammanträde under sistlidna år förklarade, att då ersättningskolorna faktiskt existerade, de också borde upptagas i de statistiska redogörelser,

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

som af inspektörerne insändas till Kongl. Maj:t. Men om nu så är, att uti de officiela rapporter, man om folkskolorna afgifver, upptagas uti en kategori dessa ersättningsskolor, skall man då hafva mod att, på samma gång man derom lemnar officiel berättelse, dock i lagstiftningen helt och hållet förbise deras befintlighet; låt ock vara, att denna form af folkskola sannolikt kommer att förvandlas till vanlig folkskola. I så fall borde dock alldeles detsamma gälla om småskolan. Det var nemligen icke länge sedan man ansåg småskolan för ett nödvändigt ondt, som man önskade så fort som möjligt komma från, enär man ansåg det böra öfverlemnas åt hemmen att bestrida den undervisning, småskolan ombesörjer.

Sedermera hafva emellertid förhållandena utvecklats så, att småskolorna för det närvarande anses vara ett bland de viktigaste momenten i folkskoleinstitutionen. Det är ju icke omöjligt, att det kan gå på samma sätt med de s. k. ersättningsskolorna. Förhållandena i vårt land äro mångenstädes sådana, att man icke kan tänka sig den framtid, inom hvilken dessa skolor skola hafva försvunnit och blifvit ersatta med folkskolor. Följaktligen torde allt möjligt skäl förefinnas att ersättningsskolorna få sin plats i folkskolestadgan, liksom de redan hafva det i verkligheten och i de statistiska berättelserna.

Herr Rundbäck sade vidare, att man i den af Ecklesiastikdepartementet utgifna upplagan af gällande folkskolestadgar, hvori under de särskilda paragraferna finnas intagna tillämpliga delar af kommunalförordningarne tillika med åtskilliga af Kongl. Maj:t utfärdade tillägg, förklaringar och dylikt, skulle erhållit ett slags helt af dessa stadganden. Vid en hastig blick i denna upplaga torde man emellertid kunna öfvertyga sig om att det är ett ganska trasigt helt, som i de flesta hänseenden icke är tillfredsställande, och att följaktligen det skoloråd, som derefter skall tillämpa stadgan, mången gång torde råka i förlägenhet huru denna tillämpning skall ske, tack vare det kaotiska skick, hvori alla hörande lagbestämmelser för närvarande befinna sig. Om man nu deremot, utan att vidtaga några som helst förändringar, utan att frångå den viktiga grundsats, som uttalades i 1842 års folkskolestadga, reviderar, sammanställer och ordnar dessa lagstadganden, då kunde man erhålla ett verkligt helt, något som, efter hvad jag redan sagt, man icke lyckats åstadkomma i den nämnda upplagan. Man är visserligen, efter hvad Herr Rundbäck upplyste oss om och till stöd för sitt yrkande åberopade, i begrepp att föranstalta om en ny upplaga af gällande stadgande rörande folkskoleundervisningen, och jag vill ej bestrida att så är förhållandet, men jag lemnar derhän huruvida en omständighet af denna beskaffenhet må kunna anses vara ett lämpligt motiv för afslag af ifrågakvarande utskottshemställan.

Jag tager mig friheten att yrka bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Ola Andersson: Lika med motionären och Utskottet

erkänner jag på det högsta vigten af en revision af gällande folkskolestadga med hvad dertill hörer; ty det behöfves ganska väl att den förenklas, och att man, såsom Utskottet säger, kodifierar alltsammans, som dit hörer och der bör hafva sin plats. Andra orsaker göra emellertid att jag ämnar framställa enahanda yrkande som den försteärade talaren. Vi hafva efter många års sträfanden nu ändtligen i båda Kamrarne fattat ett beslut i afseende på skyldigheten att bygga och underhålla folkskolor. Detta afser en förändring i folkskolestadgan, hvarom beslutats att i skrifvelse till Kongl. Maj:t framställa anhållan. Skulle man nu jemväl aflåta skrifvelse med begäran om revision af denna folkskolestadga i sin helhet, fruktar jag, att nyssnämnda fråga komme att dermed invecklas och tillsvidare undanskjutas, och så möjligen den mycket och länge eftersträfvade och nu ändtligen vunna enigheten mellan Kamrarne i denna fråga gå förlorad. Ensamt detta anser jag vara ett tillräckligt skäl för att för närvarande afslå motionärens och Utskottets förevarande hemställan, ehuru jag för öfrigt till fullo inser behöfligheten af den föreslagna revisionen. Men derjemte finnes äfven andra skäl att kanske dröja dermed. Vi hafva för flera år sedan till Kongl. Maj:t aflåtit skrifvelse rörande förändring af gällande stadganden om val till folkskolelärare. Denna frågas afgörande har uppskjutits därför att den stode i samband med kyrkolagen, och att i en reviderad folkskolestadga ånyo intaga bestämmelser, som Kamrarne en gång ogillat, anser jag icke vara lämpligt. En annan fråga, nemligen huruvida det vore nödigt och nyttigt att kyrkoherdarne längre vore sjelfskrifne ordförande i skolråden, har äfven mången gång varit föremål för Riksdagens behandling, och jag fruktar att en revision af folkskolestadgan, hvarvid deri intoges alla de nu gällande bestämmelserna, om ock på ett mera praktiskt sätt grupperade, skulle än ytterligare fastläsa denna som andra frågor, i hvilka man önskar erhålla förändring. För öfrigt har jag redan tillförene under riksdagen haft tillfälle att såsom min åsigt uttala, att i en fullt mönstergill folkskolestadga ej böra ingå några bestämmelser rörande grunderna för lärarnes aflöning eller skolhusets byggande lika litet som för sättet att välja lärare, utan borde allt detta och annat dylikt en gång, då folkskolestadgan underkastas en revision, få sin plats i Kongl. förordningen om kyrkostämma, kyrkoråd och skolråd, der det ock med ytterst obetydliga förändringar nästan redan står, endast de för sådana fall gällande stadganden ur folkskolestadgan uteslötes.

Jag tror således icke, att det är välbetänkt, att *nu* påyrka en revision af folkskolestadgan, då man derigenom kunde gå miste om förändringar i andra hänseenden, hvarefter man länge sträfvat.

På dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets under nu föredragna punkt gjorda hemställan.

Häruti förenade sig Herr *Per Nilsson* i Kulhult.

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Ports.)

Friherre Nordenfalk: Då jag inom Utskottet bidragit till framläggande af det skrifvelseförslag, Utskottet här afgifvit, så ber jag att få till den andra talarens i ordningen yttrande lägga några ord.

Om det vore fallet att man, såsom den siste talaren anmärkte, skulle genom en kodifiering af hithörande stadganden "fastläsa" åtskilliga stadganden, dem man sedermera kunde finna vara mindre lämpliga, så skulle jag vilja instämma i det slut, hvartill han kom, men då jag icke tror, att så skall ske, men deremot anser att denna stadga, som man önskar måtte vara i hvar mans hand, bör vara så tydlig och lättfattlig, att något missförstånd derom icke må kunna ega rum, och detta mål säkrast vinnes genom sammanföring på ett enda ställe af hithörande spridda föreskrifter, så tror jag det vara skäl att bifalla den föreslagna skrifvelsen. Att vi "snart nog skola hinna det stadium, att inga vidare ändringar i folkskolestadgan behöfvas", betviflar jag; ty jag hoppas, att i detta såväl som i andra hänseenden en ständigt fortgående utveckling skall ega rum.

Då vår nu gällande folkskolestadga utfärdats för öfver 30 år sedan, hafva naturligtvis en mängd förklaringar, ändringar och tillägg till densamma — jag tror till ett antal af mer än 40 stycken — under den derefter förflutna tiden utkommit, hvilket allt har gjort, att stadgan numera verkligen är svärfattlig. Till och med i den upplaga, hvarom här talats och som nyligen utkommit, hafva dessa svårigheter icke kunnat till fullo undanrödjas, då endast i densamma bifogade noter hänvisas till gjorda ändringar eller tillägg dertill. Enklare och naturligare synes mig vara, att dessa ändringar i stadgan införas i texten och derigenom alla spridda stadganden sammanföras till ett helt; härigenom skulle väl icke stadgans karakter på något vis blifva mera förändrad än den redan nu kan vara. Uti de stora grundsatser, som 1842 års folkskolestadga innehåller, har jag icke heller hört någon ens inom Utskottet önska förändring.

Hvad angår den förste talarens yttrande, att Utskottet under mom. b uteglömt att nämna någonting om den högre folkskolan, vill det synas mig, som om en sådan anmärkning snarare hade bort föranleda till yrkande på återremiss eller tillägg till än på afslag å den föreslagna skrifvelsen. Utskottet har emellertid trott, att då det talade om folkskolan, deri vore inbegripna alla arter af denna skola, och jag anser således, att något förbiseende härvid icke har egt rum.

Vår nu gällande folkskolestadga är — jag erkänner det villigt — ett vackert blad i vår kulturhistoria; men det är ju icke nu fråga om att upphäfva densamma, utan endast att kodifiera dithörande nu gällande bestämmelser; och då stadgan derigenom skulle blifva lättare tillämplig, har jag inom Utskottet biträdt det här framlagda skrifvelseförslaget, hvilket jag anhåller att Kammaren måtte bifalla.

Herr Petre: Med den mångåriga erfarenhet, som jag eger i tillämpningen af gällande författningar rörande folkundervisnin-

gen, kan jag icke annat än vitsorda behöfligheten af det förslag motionärerne afgifvit och Utskottet här understödt. Det råder nemligen inom de olika författningarne i flera afseenden eu sådan disharmoni, så litet sammanhang, att vederbörande vid dess tillämpning ofta stanna i tvekan och derigenom komma att visa mindre intresse för saken än de möjligtvis eljest skulle känna; och jag blef derföre särdeles glad, då jag fann, att Utskottet upptagit motionärernes framställning på sätt det gjort.

*Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)*

Till de skäl, som här blifvit anförda för bifall till Utskottets förslag, skulle kunna läggas en hel del andra; men då de redan anförda äro tillräckligt talande, tror jag icke det är skäl att med anförande af några andra upptaga Kammarens tid.

Hvad likväl beträffar Herr Ola Anderssons tvifvelsmål, huruvida genom den föreslagna revisionen de oegentligheter, som för närvarande förefinnas, skulle kunna afhjelpas, får jag för min del uttrycka den förhoppningen och den åsigten, att det är just dessa oegentligheter, som genom revisionen skulle undanrödjas; och långt ifrån att fastläsa sig i dessa, skulle man genom revisionen befria sig derifrån.

Jag vill derföre på det lifligaste understödja Herr Linders yrkande på bifall till Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Jag ber vördsamt om ursäkt att jag i denna fråga icke kan underlåta att yttra några ord, men jag skall försöka att vara så kort som möjligt.

Till en början ber jag få erinra, att, då 1842 års folkskolestadga utarbetades och antogs, man måhända gick något brådstörtadt till väga, till följd hvaraf möjligen det hela icke blef så genomtänkt och planmessigt som önskligt hade varit och som landets behof kräfde. Olägenheterna deraf hafva ock varit rätt många. Deribland att vårt folkskoleväsende hela tiden varit ett experimentalfält, men att *experimentera med ett helt lands uppväxande befolkning, hvar uppfostran och undervisning vidkommer, är alltid betänkligt*. Följden af det nämnda hastverket var, att redan på 1850-talet började folkupplysningens och folkskolans vänner att tala om och yrka på en revision af folkskolestadgan. Någon sådan kom dock icke till stånd för den gången; men följderna af dessa sträfvanden var, att en Kongl. kungörelse af den 22 April 1864 utfärdades, hvarmed afsågs att i ganska många och väsentliga delar afhjelpa de anmärkta bristerna i folkskolestadgan. Men denna Kongl. kungörelse med dess många punkter har icke fyllt de luckor eller afhjelpt de oafvisliga behof som förefunnits och ännu förefinnas för att folkundervisningen skall blifva hvad behovet oafvisligen påkallar, ty den är ganska sväfvande och obestämd samt förbiser åtskilligt af stor vikt. Derjeme föreskrifver den icke någon tid i afseende när bestämmelserna i den skulle börja att tillämpas. Följden häraf har åter varit den att ännu i år, 12 år efter författningens tillkomst, en stor del af rikets kommuner icke tillgodogjort sig densamma. Ja, ännu för två år sedan fans det hela stift, inom hvilka dess vigti-

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

gaste stadganden, t. ex. 8:de punkten af denna Kongl. kungörelse, icke blifvit tillämpade, hvilket torde bevisa, att det hela, såsom lag eller icke, beror af skolrådets eller kanske rättare af deras ordförandes godtycke.

Såsom vi veta, hafva äfven under senare åren, eller sedan det nya statsskicket infördes, röster så väl inom som utom representationen höjt sig för en omarbetning af nu gällande folkskolestadga. Nu har väl Utskottet tillstyrkt en revision till vissa delar af folkskolestadgan; men för min del kan jag icke undertrycka, att jag häremot har några, ja många betänkligheter, hvilka jag ber att i största möjliga korthet få nämna. Utskottet förordar bland annat en sådan revision, hvarigenom utur folkskolestadgan borttoges vissa i hvarje ny upplaga af denna stadga ännu förekommande bestämmelser, ehuru de redan äro i verkligheten och på grund af särskilda författningar upphäfdade. Äfven jag anser, att det vore en god sak om man kunde få bort dylika stadganden, hvarigenom förorsakas en verklig babylonisk förbistring. Ja, det är verkligen svårt, äfven om man försäffat sig den sista eller 1874 års upplaga af folkskolestadgan, således den yngsta, att taga reda på hvad som är lag eller icke. Vidare förordar Utskottet en revision af det skäl, att det vore nödvändigt att få de olika författningarna i detta ämne, hvilka äro omkring 50, sammanfattade till ett harmoniskt helt. Äfven detta är af stor vikt, liksom ock att en folkskolelärare i hvarje kommun skulle få tillfälle att i fråga om vidtagande af åtgärder till folkskoleundervisningens ordnande säga sin mening och hvad han iakttagit under utöfvande af lärareverksamheten. Men oaktadt detta hyser jag stor fruktan för att, genom att till Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse, motiverad på grund af detta Utskotts betänkande, man icke skulle vinna hvad som bör eftersträfvast i detta, nemligen en erforderlig icke revision utan omarbetning af folkskolestadgan och med den i sammanhang stående författningar. Min mening är derföre att vi under några månader böra begrunda saken, och *i god tid* under nästa riksdag taga den under förnyad behandling. Ja, jag tror att frågan är af så stor betydelse, att den då borde behandlas af ett *särskildt Utskott*, innan den kommer till Kamrarna.

Jag skulle nu kunna sluta, trodde jag att Kamraren eller Riksdagen skulle afslå Utskottets tillstyrkan, men för den händelse nu en nnderdånig skrifvelse i ämnet kommer att aflåtas, ber jag få påpeka några punkter bland flera, som torde böra beaktas vid utarbetandet af en ny folkskolestadga. Härvid fäster jag mig i första rummet vid småskolor. Det är enligt gällande författning föreskrifvet, att dessa skolors lärare och lärarinnor skola vara personer, som inför pastor och folkskolestyrelse hafva företett betyg om god frejd och kristligt lefverne samt ådagalagt, att de kunna obehindradt och riktigt läsa svenskt och latinskt tryck innan, hafva god kristendomskunskap efter katekesen, skriva läsligt, innehafva de enklaste och allmännaste begreppen af räknekonsten samt besitta förmåga att i dessa stycken under-

visa. Med den utveckling, som numera småskolan nått, och med den vikt som ligger vid denna skolas utveckling, tror jag verkligen att kompetensen för dess lärare och lärarinnor borde sättas något högre än nu är stadgadt. Enligt nu gällande bestämmelser behöfva småskolans lärare och lärarinnor, hvilka skola meddela våra barn den första undervisningen, icke ega någon kunskap om det sätt, hvarpå de skola handleda dessa unga plantor. Oaktadt emellertid denna omständighet är af speciel vikt för småbarnslärare och lärarinnor fästes likväl derå icke något afseende. Småskolans lärjungar äro i den ålder, då intryck lätt tagas för hela lifvet; då både själs- och kroppsförmögenheterna äro både svaga och ömtåliga. Huru lätt skadas icke ett barn vid 6 å 8 års ålder genom en orätt behandling, och nu skola dessa små, till flere hundra tusen i antal, handledas under 5 å 6 timmar dagligen af personer, vanligen unga, oerfarna, som sakna all pedagogisk underbyggnad. Kan detta vara rätt? Betyda våra barn för landet så litet, att vi icke mera än vi göra böra akta, på huru de — icke blott läras utan äfven fostras i småskolorna? Öfveransträngning förekommer der ofta, åtminstone på landet. Och allt för många af landets barn äro i den sorgliga ställningen, att sin enda uppfostran skola de erhålla i skolan, ty deras hem äro icke hvad önskligt vore.

En annan vigtig sak för folkskolelärare och *speciellt för småbarnslärare och lärarinnor är*, att de hafva en viss färdighet att göra enkla, lättfattliga och tilltalande berättelser för barnen och derigenom underlätta deras själsutveckling och skolarbete. Detta förbises nu både i författningen och praktiken. Men min åsigt är, att ingen borde få blifva lärare eller lärarinna, som icke deruti förskaffat sig en viss färdighet. I öfrigt böra nu fordringarne på småskolan kunna höjas, så att man i folkskolan finge egna mera tid att bibringa barnen praktiska, för det allmänna lifvet mera nyttiga kunskaper än som nu sker på många ställen, och öfvergången från småskolan till folkskolan så ordnas, att i den förra en *bestämd kurs* skulle vara afslutad för att vinna inträde i den senare. Det måste ovilkorligen anses vara mindre rätt att för ett arbete uppoffra en större kostnad än som behöfves, då man kan få samma arbete lika bra, om icke bättre, utfördt genom att dertill använda personer med mindre anspråk i fråga om ersättningen, och folkskolan bör frikallas ifrån hvad som kan göras i den billigare och på landet ofta för hemmen lättare åtkomliga småbarnsskolan.

Hvad nu sjelfva folkskolan beträffar, så ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att den på många ställen är på god väg att råka in på ett orätt spår. Det heter väl i folkskolestadgan, att undervisningen i folkskolan skall afse lifvets förhållanden. Denna föreskrift tillämpas dock icke alltid i verkligheten. Tvärt om är det i allmänhet så, att undervisningen i folkskolan *för mycket* afser sjelfva skolan och *alltför litet* det lif, som möter utanför densamma, som möter då lärjungen träder ut i det verkliga lifvet. Vidare förbises i folkskolan nästan all uppfostran på många

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

ställen och slutligen insupa barnen der en viss missaktning för det fysiska eller kroppsarbetet, en omständighet, som innebär en verklig fara för ungdomen.

Denna fara är störst för dem, som en längre tid få gå i folkskolan. Det är af högsta vikt, att vårt lands uppväxande släkte ända från barndomen får lära sig både uppskatta och högakta kroppsarbetet och dem som det utöfva. I detta fall är en stor pedagogs yttrande beaktansvärdt, nemligen att man bör vänja barnen icke endast vid goda seder, utan äfven i god tid vid arbetsamhet; alldenstund arbetet är både individens och samhällets hörnsten.

Vidare anser jag, att, i sammanhang med folkskolestadgans omarbetande, man äfven må öfverse hvad stadgadt är för den högre folkskolan samt om inspektion öfver det hela, och att sockenbiblioteken äfven komma i ändamålsenligt samband med det hela och blifva efter behofvets kraf ändamålsenligare ordnade än de nu äro. Dessa boksamlingar äro kommunernas högstskolor.

Seminariestadgan *behöfver* och *bör* äfven omarbetas på samma gång som sjelfva skolstadgan. Folkskolan beror dock ytterst af lärarens duglighet, intresse för saken och kärlek till fäderneslandet. Vid seminarierna erhålla de sin bildning, men äfven sin praktiska öfning till pedagoger — hvarje lärare bör vara en sådan — men dertill fordras särskilda inneboende både egenskaper och — jag vågar säga — fallenhet, som icke erhålles genom yttre medel men som den, hvilken egnar sig åt lärarebanan, åtminstone sjelf bör pröfva att han eger, innan han för lifvet egnar sig till det i sanning uti många delar svåra och maktpåliggande lärarekallet.

Jag fäster derföre mycken vikt vid hvad man här i Sverige allt för litet beaktat, att såsom seminarieelev icke bör intagas någon person, som icke genom någon tids vistelse som lärare och lärarinna antingen vid små- eller ersättningsskolorna eller biträdande vid folkskolan visat sig hafva och sjelf pröfvat sig ega fallenhet för lärarekallet. Ty folkskolan fordrar också sin man. Vidare bör man tillse, att seminariekursen icke blir, såsom fallet nu obestriddigen är, allt för mycket *ensidig*, och att seminaristen får en *grundlig* undervisning i uppfostringskonsten. Vi klaga att brotten tilltaga, att superiet ökar sig i vårt land. Vi bygga nya fängelser, nästan årligen öfverlägga vi huru dryckenskapslasten skall hämmas. Vi göra nya och större anslag till polisuppsigt. Mine herrar, låtom oss taga våra skolor till bundsförvandt, mera än vi göra! Genom en 30-årig erfarenhet vet jag och har öfvertygats om att genom skolan kan göras mera än nu erkändt är för det ondas hämmande.

Nu är det ifrågasatt att förlänga seminariekursen från tre till fyra år, utan att, så vidt jag kan erinra mig, meningen är att skärpa kunskapsfordringarne. En sådan åtgärd kommer icke att leda till det mål man eftersträfvat: det att få dugliga lärare för våra barn. Jag anhåller att få påpeka en annan åtgärd, som jag både tror och vet snarare skulle leda till detta mål och som förtjenar att beaktas i sammanhang med en förlängning af de blif-

vande skollärares bildningstid. Jag föreställer mig nemligen, att någonstades i mellersta Sverige, på någon staten tillhörig egendom, der redan erforderliga byggnader, jordbruk och trädgårdsskötsel finnas, ett slags folkskolelärare-institut skulle kunna förläggas, hvarest kandidaterna, sedan de under tre år genomgått sjelfva seminariet, finge tillbringa t. ex. ett år, under hvilken tid dem meddelades praktisk kännedom om och öfning i jordbruks- och trädgårdsskötsel, handverk m. m. Der skulle äfven föreläsningar öfver lämpliga allmänt bildande ämnen hållas och eleverne sjelfve öfva sig i föreläsningskonsten; och kunde med ett sådant institut förenas någon förbättringsanstalt för vanvårdade barn eller frigifna unga brottslingar, vore det särdeles önskvärdt, enär derigenom tillfälle bereddes för de blifvande lärarne att få lära sig handledning af på afvägar komna unga medmenniskor. Svenska folket är ett praktiskt folk, har stora praktiska anlag. Landets barnalärare böra ock danas till män med inblick i lifvets praktiska förhållanden, något som man nu på sin höjd eftersträfvat i övrigt, emedan seminarielärarne sjelfve äro främmande derför. Andamålet med ett skollärareinstitut skulle just vara att dana folkskolelärarekandidaten till praktisk människa och gifva honom intresse derför. Idén är ny och torde ännu icke tillvinna sig synnerligt stora sympatier. Men den är utan tvifvel förtjent af uppmärksamhet. Jag är öfvertygad derom, att vi med långt större förtroende, än hvad nu ofta är fallet, skulle kunna lemna våra barn i folkskolelärarens vård, om han genomgått en dylik tilläggningsskola, om jag får så benämna den. Jag tror ock, att det skulle vara nyttigt, att det unga lärareämnet under ett år efter sin examen finge tid smälta hvad han läst vid seminariet, innan han på egen hand började som lärare.

Här har jag hört yrkanden, att vi mycket väl kunde uppskjuta ännu fem å tio år med utarbetandet af ny folkskolestadga. Ett dylikt uppskof måste jag på det lifigaste motsätta mig. Alla skäl tala för att en sådan åtgärd så fort som möjligt vidtages, och bland andra just ett, som Herr A. Rundbäck anfört mot en snar dylik omarbetning, nemligen att förhållandena i afseende på vårt folkskoleväsende och dess utveckling äro så olika i skilda delar af landet. Det är just detta, som bör undanrödjas; folkskolesaken bör hafva likställighet öfver hela landet. För detta ändamål böra först seminarierna göras likställiga och sättas under *gemensam styrelse* med blott en inspektor der de äro förlagda, och elevernas utexaminering öfvervakas af *särskilda dertill förordnade censorer*, och en *normal arbetsordning* utfärdas för samtliga folkskolorna i riket; vidare bör man icke förbise, att tiden är inne *skärpa minimikunskapsfordringarne* i folkskolorna. På många ställen är folkskolan någorlunda väl ordnad, under det åter på andra, kanske de flesta, det ännu är ganska kient bestäldt med densamma. Detta missförhållande, denna ojämnhet kan icke annat än verka skadligt på folkets och landets väl i sin helhet och sålunda på hela samhällskroppen, och bör med görligaste första ordnas efter som behovet

Ang. revision af folkskolestadgan.
(Forts.)

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

påkallar och vår tretioåriga erfarenhet nu lärt oss, och icke dröjas dermed i 5 å 10 år.

Det är en annan sak rörande våra skolor, som äfven förtjenar att beaktas och i afseende på hvilken föreskrifter i en blifvande ny folkskolestadga böra inrymmas. Jag afser härmed sjelfva läsrummen och det tillstånd, hvori de nu ofta befinna sig. På några ställen har man visserligen härför praktiska lokaler, men på andra åter, och de äro allt för många, få barnen sitta hopträngda i små, osunda kyffen, der luften i följd af att så många personer äro samlade på ett ställe är genom kolsyrad vattengas och bristande syrgas förpestad, på samma gång som drag, kalla golf och fukt göra, det ena med det andra, barnen lungsigtiga och nervösa och för öfrigt hos dem grundläggga den ena eller andra sjukdomen, oberäknadt att skolan, som, hvad lokal och läge vidkommer, bör vara tilldragande för barnen, nu deruti är ett högst otrefligt ställe, ända till den luft som der måste inandas.

Då nu lagen säger, att jag såsom far är *skyldig* att skicka mitt barn till skolan, så bör jag väl äfven kunna göra anspråk på att icke derifrån få barnet tillbaka sjukligt och kroppsligt förderfvadt.

Med ett ord, det är ur många synpunkter angeläget att en *omarbetning af folkskolestadgan så skyndsamt som möjligt måtte företagas*, men icke blott folkskolestadgan, utan derjemte böra *alla de lagstadganden* som jag här vidrört och som stå i samband med vår folkskola äfven öfverses, att det hela blifver för det med undervisningen afsedda ändamålet ordnad på ändamålsenligaste sätt. och hvartill vi nu i en rik erfarenhet ega materialier nog. Vi hafva redan allt för länge befunnit oss på experimenternas område, hvad våra folkskolor vidkomma. Och det är farligt att experimentera med den uppväxande ungdomens uppfostran. Den skall ju i en framtid intaga vår plats i det allvarliga lifvet. Ja, jag ville förorda ännu mera. Jag skulle önska i sammanhang med hvad jag nu talat för, att Kongl. Maj:t läte dertill passande män undersöka hvad som är orsaken till att brotten och begäret efter spritdrycker tilltager i vårt land, och att de äfven skulle yttra sig öfver hvad som bör göras för att motarbeta och bota detta moraliska onda i vårt land.

Herr Lyttkens: Den förste talaren trodde att om Riksdagen aflåter en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t måtte föranstalta om revision af folkskolestadgan, så skulle Riksdagen rifva det skönaste bladet ur vår kulturhistoria. Men hvarken motionären eller Utskottet har ämnat rifva bort detta blad, utan tvärtom bemödat sig att göra det ännu skönare. Folkskoleinspektören torde icke hafva följt med, om han trodde att det var fråga om att bortrifva något. Skrifvelsen afser att i stället för denna tjocka bok, som upptager 40 olika kungörelser och författningar, få ett sammandrag, der de paragrafer, hvilka äro upphäfdade och ersatta af andra, icke onödigt taga bort utrymmet. Herr Ola Andersson ville icke understödja Utskottets

förslag, emedan han önskade vissa reformer t. ex. om skyldigheten att bygga skolhus m. m. genomförda, innan en genomgående omredigering af folkskolestadgan eger rum. Jag hade ej väntat ett sådant uttalande från det hållet, ty då det för några år sedan var fråga om en omarbetning af Svensk författningssamling i syfte att alla författningar och påbud som under tidernas lopp upphäfts skulle derur uteslutas, ett ofantligt vidlyftigt arbete, då hade han ingen invändning att göra. Skulle vi vänta tilldess vi fått genomfördt allt i reformväg, som kan vara önskvärdt, så finge vi vänta länge nog på en ny folkskolestadga. För min del betraktar jag folkskolan som en lefvande växt, som aldrig skall få stelna i vissa former, utan oupphörligt utveckla sig. Jag önskar därför att alla stadganden, som äro gällande rörande folkskolan och dess förhållanden, skola samlas till en folkskolestadga, på det att vi ej längre skola hafva detta kaos af författningar, som för närvarande utgör den källa, hvarur man måste ösa sin kunskap om folkskolans förhållanden. Emellertid är det sent på riksdagen och tvifvelaktigt, huruvida något resultat för denna gången kan vinnas. Första Kammaren skall nemligen först hafva del af Andra Kammarens beslut, derefter remittera frågan till sitt Tillfälliga Utskott, hvilket skall hafva tid på sig för att behandla ärendet och uppsätta ett utlåtande. Om Utskottet verkligen menat allvar, borde det tidigare under riksdagens lopp hafva inkommit med sitt förslag, ty nu kan, som sagdt, något resultat svärigen vinnas utan särdeles god vilja från Första Kammarens sida. Jag skall emellertid icke längre uppehålla Kammarerna. Föregående talare ville icke framställa något yrkande; jag deremot, oaktadt jag har åtskilligt att anmärka mot sjelfva formen för den ifrågasatta skrifvelsen, vägar framställa yrkande på bifall till Utskottets förslag.

*Ang. revision
af folkskole
stadgan.
(Forts.)*

Herr Rundgren: De herrar, hvilka anse, att Utskottet här föreslagit Kammarerna och dermed äfven sedermera Riksdagen en liten enkel kodifiering af de många stadganden, hvilka sedan 1842 tillkommit i folkskolefrågan — således den enklaste sak i världen — dessa herrar borde hafva i någon mån blifvit tagna ur sin villfarelse genom herr Hjelm's anförande. Vid behandlingen af detta ärende framdrog han nemligen en mängd punkter, rörande hvilka han ansåg brister förefinnas i våra nuvarande folkskoleförhållanden, och jag tager för alldeles gifvet att, i händelse en skrifvelse af den beskaffenhet Utskottet föreslagit ingår till Kongl. Maj:t, samma skrifvelse skall, då ju jemväl Utskottets motivering måste tagas i öfvervägande, framkalla icke allenast en kodifiering af de nuvarande bestämmelserna, utan en fullständig omarbetning af sjelfva folkskolestadgan. Genom aflåtande af en skrifvelse i Utskottets syfte framkalla vi från Regeringens sida icke ett sammandrag af våra nu gällande stadganden för folkskolan, utan ett förslag till ny folkskolestadga. Derigenom kastas då in i representationen ett frö, som kan föranleda långvariga tvister och lång-

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

variga strider, innan det kommer till någon utredning, men hvad Utskottet säger sig hufvudsakligen afse vinnes icke.

Detta är nu skälet, hvarföre jag anser, att Kammaren bör noga betänka följderna, innan den lemnar sitt bifall till Utskottets förslag. Vi veta hvad våra elementarläroverk fått lida genom de på senare tider förekommande mångfaldiga stadganden, som der hafva tillkommit. Vår folkskola har ännu icke satt sig; man kan säga att den i sjelfva verket ännu är i görningen och att ur denna synpunkt det ännu är för tidigt att i stället för 1842 års folkskolestadga sätta en ny. Ty, mine herrar, derom kunna vi vara fullkomligt öfvertygade att, i händelse en skrivelse ingår till Kongl. Maj:t med en begäran sådan som denna, det skall komma från Regeeringen ett förslag till ny folkskolestadga; och detta är väl icke Kammarens mening.

I en så enkel fråga som den, huruvida man skall införa slöjd i folkskolan eller icke framkallades ju i denna Kammare en långvarig och uttömmande diskussion, och slutliga resultatet blef att Kammaren förkastade förslaget härom. Då nu en så enkel sak kan framkalla häftiga strider, så kan man väl förstå att det finnes många andra mera eldfångda ämnen och olika åsigtter angående folkskoleväsendet, hvilka skola framkalla spörsmål, som det ännu icke är skäl att lösa och bringa till afgörande genom en ny stadga. Således! afser Kammaren med mom. a i den föreslagna skrifvelsen icke blott en kodifiering utan en ny folkskolestadga, med alla de bestämmelser, som deraf kunna följa, då bör naturligtvis Kamnaren godkänna denna punkt. Men anser Kamnaren det ännu vara för tidigt att reglementera i detta hänseende på annat sätt än att så småningom göra tillägg af hvad som kan saknas i de nuvarande folkskolestadgandena, så anser jag att detta mom. a bör afslås.

Hvad beträffar mom. b, så hafva vi der något som hör till de nya bestämmelser, hvarom oberäkneliga tvister kunna uppstå. Det är visserligen sanning, såsom en talare nyss nämnde, att inom alla stift finnas så kallade ersättningsskolor, men dessa äro fullkomligt vid sidan af lagen, emedan denna icke känner någon mellanlänk mellan folkskolan och småskolan. Frågan är den: är denna sak för det närvarande så utredd, att man kan anse sig böra mellan folkskolan och småskolan sätta en mellanskola? Är den så utredd, att man bör till Kongl. Maj:t ingå med begäran att bestämma förhållandet dem emellan? Blott den punkten, huruvida en ersättningsskola bör finnas, är ju en sak som erfordrar utredning. Denna sak är icke diskuterad i Kammaren och kan således icke vara utredd. Hvad allmänneligen erkännes är, att der en sådan ersättningsskola finnes, der tolereras den af inspektörerna, emedan de ansett den vara en nödfallsväg. Längre har man icke kommit i fråga om dessa skolor. Männe det då kan vara skäl begära, att denna så kallade ersättningsskola skall ingå såsom ett moment i folkskolans organisation? För min del anser jag, i likhet med en föregående talare, sådant icke vara att anse såsom en utveckling af folkskoleväsendet, utan fast hellre en återgång.

Således just i den sak, der Kammaren skulle på ett bestämdt sätt uttala sig, anser jag ett sådant uttalande ganska vådligt, och följaktligen kan jag för min del på intet vilkor understödja mom. b.

Ang. revision af folkskolestadgan. (Forts.)

Tager man nu bort mom. b, hvilket jag för min del bestämdt yrkar, så skulle skrivelsen röra mom. a. Är det, såsom jag nyss frågade, verkligen meningen att få fram något nytt, då bör man begära hvad här begäres, men är fråga blott om en kodifiering, så tror jag, att man ännu kan se tiden an, ty så många äro icke de stadganden, som genom särskilda föreskrifter gifvas, att man icke mycket väl kan sammanhålla dem, särdeles som genom byråchefen för folkskoleväsendet tid efter annan just en sådan kodifiering företages, hvarigenom man får samlade alla de särskilda föreskrifter, hvilka man annars skulle uppsöka i författningarne.

På grund af hvad jag nu här haft äran yttra, kan jag icke biträda Utskottets tillstyrkan, utan ser mig nödsakad att begära proposition om afslag derå.

Herr *Nils Östling* instämde med Herr Rundgren.

Herr Danielsson: Jag är visserligen tacksam mot motiönären för hans förslag att söka lösa uppgiften att förenkla folkskolestadgan, och jag är äfven i någon mån tacksam mot Utskottet för dess försök i detta hänseende, men jag tror icke, att man bort, såsom Utskottet i punkten a sökt göra, sammantränga allt af denna så viktiga fråga på $3\frac{1}{2}$ rader. Jag tror att, om vi aflåta en sådan skrivelse till Kongl. Maj:t, som Utskottet i nämnda punkt föreslagit, följdén kunde blifva den, att vi finge ett förslag till folkskolestadga, som ginge i en riktning, vi icke ville. Jag anser så mycket mindre en sådan skrivelse vara välbetänkt, som jag tror att Riksdagen bäst är i tillfälle att reglera folkskolestadgan och följa med folkets uppfattning i folkskoleväsendet, och derfor vill jag instämma med de talare, som yrkat afslag å skrivelsen. Jag tror, att det är klokast att icke bifalla Utskottets förslag, ty folkskoleförhållandena äro stadda i så jemn utveckling, att man icke kan så noga säga, hvad som är praxis i det ena eller andra fallet, emedan man icke har detta så klart för sig.

Såsom jag förut nämnt, instämmer jag helt och hållet med dem, som yrkat afslag å Utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Ingen kan väl bestrida, att förändringar i vår folkskolestadga äro af behovet högeligen påkallade, och ingen här i Kammaren har bestridit att så är förhållandet. Jag tror likväl, i likhet med de talare, som yrkat afslag, att tiden ännu icke är inne för vidtagande af dessa förändringar, och jag ber att få förena mig i de skäl, som Herr Ola Andersson i detta afseende anført.

Man har mot honom anmärkt, att, om man skulle vänta på sådana reformer, som han ifrågasatt, så skulle man få afbida ännu många år innan man får de förändringar, som äro önskvärda.

Ang. revision
af folkskole-
stadgan.
(Forts.)

Jag instämmer deri, att det ej i vårt land går synnerligen fort att kunna åstadkomma några reformer i sådana afseenden, som blifvit vidrörda, men jag ber att få fästa den talarens uppmärksamhet derpå, att Riksdagen redan vidtagit en stor reform i afseende å folkskolestadgan genom det beslut, som vid denna riksdag blifvit fattadt, hvarigenom förändrade grunder blifvit af Riksdagen bestämde för utgörande af lärarnes löner och skollokalernas anskaffande och underhåll, att detta beslut vida öfverväger de andra nu påpekade reformerna, och jag är fullt förvissad om, att, derest Riksdagen skulle nu bifalla Utskottets förslag, denna reform skulle komma att undanskjutas för en lång tid, ty, mine herrar, hvad kan blifva följden om Riksdagen i afseende å förändringar i folkskolestadgan aflåter vid samma riksdag två skrifvelser till Kongl. Maj:t? Måne Kongl. Maj:t kan vidtaga någon åtgärd med den ena skrifvelsen, utan fästadt afseende vid den andra? Mig förefaller det alldeles tydligt, att Kongl. Maj:t kommer att behandla dessa skrifvelser i ett sammanhang, och alla de ifrågasatta förändringarne i folkskolestadgan kunna icke vidtagas utan ett förberedande stort arbete, hvartill säkerligen åtgår en ganska lång tid. Då dertill kommer, att det förslag, som med anledning deraf kommer att för Riksdagen framläggas, möjligen kan blifva af den beskaffenhet, att Riksdagen ej kan antaga detsamma, kan man med skäl säga att, om ett beslut, sådant som Utskottet föreslagit, nu fattas, det icke vore nyttigt för landet. För min del anser jag, att man bör uppskjuta denna fråga, åtminstone tills Kongl. Maj:t tagit befattning med den förändring, Riksdagen redan beslutit. Vill man således på allvar reformera i folkskolestadgan, förefaller det mig tydligt, att vi böra afslå det nu föreliggande förslaget för närvarande.

Om Riksdagen skulle aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i nu ifrågasatta hänseende, så tror jag, att Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på samma gång bör fästas derå att, såsom Herr Ola Andersson redan anmärkt, alla de stadganden, som finnas i folkskolestadgan och skola behandlas af Ständigt Utskott, nemligen Lag-Utskottet, böra utbrytas ur folkskolestadgan och, då de äro af kommunallags natur, införas i kommunallagarne, på det att de tvister, som hittills ständigt förefallit vid riksdagarne, måtte förekommas, helst då Riksdagen genom Konstitutions-Utskottet lemnat prejudikat i detta fall.

På dessa skäl får jag yrka afslag å Utskottets hemställen, och jag har velat yttra detta, för att, i händelse Riksdagen kan komma att besluta i öfverensstämmelse med hvad Utskottet hemställt, jag icke må anses hafva med min röst bidragit till ett dylikt beslut, hvilket kan medföra som resultat motsatsen till hvad man önskar.

Herr Magnus Andersson: Oaktadt ingen lär vilja eller kunna bestrida, att vår nuvarande folkskolestadga är behäftad med vissa fel och brister, så kan väl å andra sidan icke heller förnekas, att berörda stadga innehåller så mycket godt och gagne-

ligt, att man måhända skulle äfventyra för mycket med att hos Kongl. Maj:t begära en ny. Ty medan vi egentligen endast önska stadgan ändrad i vissa fall, kunde det hända, att Kongl. Maj:t, med välvilja tillmötesgående Riksdagens önskingar, fattade saken så, som stadgan i sin helhet eller dess flesta delar vore skadliga, och vi kunde få så mycket nytt, att vi sedan finge skäl att ångra vår begäran. Innan Riksdagen till Kongl. Maj:t ingår med en sådan skrifvelse, som här är ifrågasatt, torde det vara bäst att tillkännagifva, hvilka delar af folkskolestadgan, man anser vara egentligen skadliga, och hvilka som vore gagneliga, och först sedan torde vi kunna motse, att Kongl. Maj:t på bästa sätt befordrar våra önskingar.

Ang. revision af folkskolestadgan. (Forts.)

För närvarande yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Friherre Nordenfalk: Jag har begärt ordet endast med anledning af den talares yttrande, som beklagade, att Utskottet så sent framkommit med sitt föreliggande förslag. Jag får i anledning häraf fästa den ärade talarens uppmärksamhet på, att detta betänkande, enligt det derå tryckta tillkännagifvandet, inkom till Riksdagens kansli redan den 28 nästlidne Mars.

Som jag icke delar de farhågor, som här uttalats, att Riksdagen genom att till Kongl. Maj:t inkomma med ytterligare en skrifvelse rörande folkskolestadgan, skulle gifva anledning till uppskof med behandlingen af den till denna stadga hänförliga fråga, i hvilken Riksdagen *redan* beslutat, och då jag ej heller befarar att, om Riksdagen begär hos Kongl. Maj:t, att en revision och kodifiering af folkskolestadgan blefve gjord, Kongl. Maj:t skulle svara med att föreslå Riksdagen att antaga en ny och förändrad folkskolestadga, så vidhåller jag mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Lyth: Jag skall blott bedja att få instämma med dem, som yrkat afslag å hvad Utskottet i den nu föredragna punkten föreslagit.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner, så väl på bifall, som på afslag; och enär svaren utföllo med öfvervägande ja för den senare meningen, hade Kammararen således afslagit Utskottets hemställan.

§ 4.

Förekom till behandling Andra Kammararens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 11 (i samlingen N:o 35) angående de så kallade nattågens inställande å statens jernbanor.

Ang. nattågens inställande å statens jernvägar.

I anledning af Herr *J. W. Lundqvists* i motionen N:o 6 framställda förslag om aflåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan det nattågen å statens jernvägar måtte inställas, hade Utskottet hemställt:

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke, till vinnande af större nettoinkomst af statens jernvägstrafik, någon inskränkning i antalet af de för närvarande begagnade snälltågen måtte kunna ega rum och om icke i så fall de så kallade nattågen kunde indragas, äfvensom om i öfrigt några åtgärder kunde vidtagas, ledande till de resandes större säkerhet.

Mot denna hemställan hade Herr *Bergius*, med hvilken Herr *Mæchel* instämt, inom Utskottet afgifvit en motiverad reservation, som var utlåtandet bifogad, och deruti föreslagits, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan uppläsning skett af Utskottets förslag, anförde

Herr H. Lundqvist: Jag har visserligen samma namn, som den ärade motionären, men jag har väsentligen olika åsikter mot honom i denna fråga, och jag har velat uttala dessa till förekommande af någon vidare förväxling. För min del anser jag, att det vore särdeles bekiagligt, om vi genom nattågens inställande skulle beröfva oss det tillfälle, vi nu ega till snabb kommunikation, så väl inom landet, som med utlandet. Motionären anför, hurusom nyttan och nödvändigheten af nattågen på statens jernvägar icke på långt när motsvara de kostnader, som de medföra. Jag vill icke heller bestrida, att dessa kostnader öfverstiga de direkta inkomster, som nattågen tillföra statskassan. Men tager man i beräkning de ofantligt stora fördelar, som de indirekt bereda landet, tror jag att man måste komma till det resultat, att de äro både nyttigare och nödvändigare, än de andra bantågerna. Och i alla händelser, om vi skulle inställa alla de bantåg, hvilka icke betäcka de för dem erforderliga kostnader, fruktar jag för att vi finge inställa en mängd bantåg, både på statens och de enskilda jernvägarne.

Motionären har vidare framhållit, att nattågen skulle vara särdeles vådliga för de trafikerandes säkerhet. Efter mitt förmenande äro alla bantåg vådliga, om ordningen vid dem icke upprätthålles eller någon olycka inträffar, och hvad särskildt beträffar det påståendet, att det mera vådliga uti nattågen skulle förnämligast ligga deruti, att man måste färdas uti mörkret, eger ju samma förhållande rum äfven med många andra tåg. Men det torde vara lätt att inse hvad följden blefve, om alla tåg måste inställas, så snart mörkret inträdt. Jag kan således icke godkänna de skäl, som motionären anført; men äfven om de kunde hafva sin giltighet, är det ett annat skäl, som åtminstone för mig talar tillräckligt emot ett bifall till motionärens förslag. Jag anser nemligen, att det vore både olämpligt och oklokt, om Riksdagen inblandade sig i ordnandet af trafiken på våra jernvägar. För ombesörjandet af detta hafva vi ju en trafikstyrelse, som, efter hvad jag kunnat erfara, fullgjort detta åliggande på ett tillfredsställande sätt. Skulle nu äfven Riksdagen blanda sig deruti,

fruktar jag att det blefve vida vådligare att om dagen färdas på våra jernvägar, än det nu är. Och slutligen, mine herrar, hvartill skulle det leda, om Riksdagen toge sig före att reglementera och meddela föreskrifter i alla möjliga hänseenden? Vid denna riksdag och i denna Kammare har man framkommit med allvarliga yrkanden om, att statens tjänstemän skulle vara skyldige att arbeta ett visst antal timmar på dagen, utan att hafva rättighet, att, om tiden det medgäfv, förrätta något annat arbete, och härom dagen berodde det endast på en röst att Kammaren hade bestämt, hvilken dag i veckan svenska folket skulle hafva rätt att taga sig en sup. Nu har man äfven satt i fråga, att det skall i lag bestämmas, på hvilka tider vi få företaga våra resor. Det återstår således, i min tanke, endast att Riksdagen i sin godhet utfärdade föreskrifter, när och huruledes vi skola äta och sofva. Det skulle icke heller förvåna mig det ringaste, om någon välvillig ledamot af Kammaren framkomme med ett förslag om, att, som starka och sena supéer äro skadliga för helsan, vi endast skulle få äta på den och den tiden och så och så många smörgåsar, äfvensom om att, då det är erkänt, att sömnen före midnatt är den bästa och mest stärkande, vi borde inställa våra nattplena. Sedan Riksdagen sålunda beslutat, när vi skulle få företaga våra resor, när vi skulle få arbeta och sofva och slutligen, när vi skulle få äta och dricka, komme väl icke mycket att återstå af den mångbeprisade svenska friheten. Dock vår rätt att tala, lära vi väl få behålla, och jag förmodar att ingen i Kammaren skulle tillåta någon inskränkning i denna rätt. På dessa skäl och under återopande af de många talande och fullgiltiga skäl emot motionens bifallande, som finnas uti så väl Herr Bergius' reservation, som den promemoria, hvilken trafikstyrelsen afgifvit i ämnet, får jag anhålla om afslag å Utskottets hemställan.

Ang. natt-
dagens instäl-
ande å statens
jernvägar.
(Forts.)

Herr Stråle: Jag är till en del förekommen af den siste ärade talaren och kan sålunda i vissa hänseenden åtnöja mig med att instämma med honom. Jag kan dock icke underlåta att här yttra en tanke, som för mig ingalunda är ny och hvilken litet emellanåt af erfarenheten bekräftas — och jag förmodar, att flere af Kammarens ledamöter gjort samma erfarenhet — att man nemligen bör med ganska mycken varsamhet emottaga tillfälliga Utskotts utlåtanden, så snart dessa sluta med att tillstyrka underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t. Och det är så mycket större skäl att iakttaga en sådan varsamhet, som man finner, att dessa skrivelser allt mer och mer vinna det insteg och afseende hos Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t anser sig till följd deraf böra vidtaga den åsyftade åtgärden.

Uti förevarande fall har motionären föreslagit, att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t afåta underdånig skrifvelse med anhållan det nattågen å statens jernvägar måtte inställas. Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskott, som till behandling förehafft ifrågavarande motion, tror sig uti föreliggande utlåtande hafva anfört nog för att ådagalägga behovet af en utredning, som klart

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

visar att eller i hvad mån de pekuniära uppoffringar, statsverket och den trafikerande allmänheten nu göra för snälltågstrafikens uppehållande, såsom vederborde uppvägas af fördelarne af den ökade samfärdsel, som genom ökad antal snälltåg och synnerligast genom nattågen anses vara beredd." Utskottets motivering slutar med att en utredning i ofvanberörda hänseende torde vara ådagalagd; men uti sjelfva klämman föreslår Utskottet en underdånig skrifvelse, af innehåll, "det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke, till vinnande af större nettoinkomst af statens jernvägstrafik, någon inskränkning i antalet af de för närvarande begagnade snälltågen må kunna ega rum och om icke i så fall de så kallade nattågen kunde indragas." Detta är således mera, än motionären sjelf åstundat, ty han har endast föreslagit *natttågens* inställande. Utskottets skrifvelseförslag afser emellertid tillika att begära "åtgärders vidtagande, som kunna leda till de resandes större säkerhet." Herrarne finna således, att Utskottet, i stället för att inskränka sig till afgifvande af utlåtande med anledning af motionen, gifvit sig in på ett ganska vidsträckt fält. Det har nemligen ansett rådligt anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes i sin helhet undersöka trafikförhållandena vid våra jernvägar. Ty det är gifvet, att Utskottet afsett icke allenast nattågen, utan jemväl några af dagsnälltågen. Och till slut vill Utskottet, att Riksdagen skall uppmana Kongl. Maj:t att vidtaga åtgärder, som kunna leda till större säkerhet för de resande! Jag tror emellertid icke, att Utskottet egt full rätt att, såsom det här gjort, gifva skrifvelsen en så ofantligt mycket större utsträckning, än motionären sjelf afsett. Efter mitt förmenande torde Riksdagen böra gå så mycket försigtigare till väga vid beslutande af skrivelser till Kongl. Maj:t på grund af så beskaffade utskottsutlåtanden, som det föreliggande, då, på sätt här är fallet, Riksdagen med förslagets antagande i sjelfva verket skulle inlåta sig på hela handhafvandet af trafiken vid våra jernvägar.

I likhet med den föregående talaren kunde jag åtnöja mig med att instämma i den af trafikstyrelsen afgifna promemoria i ärendet, som är intagen i Utskottets utlåtande. Af denna framgår nemligen, dels att inga direkta penningeuppoffringar föreligga och dels att nattågen å våra jernvägar icke förorsaka sådana kostnader eller olägenheter i öfrigt, som motionären framställt. Den ifrågasatta åtgärden skulle naturligtvis derjemte utgöra ett tillbakagående i afseende å vårt kommunikationsväsen emot hvad detta för närvarande är.

Man skulle härutinnan mycket väl kunna åberopa förhållandena vid vårt telegrafväsen i forna tider. Detta arbetade under många år med afgjord förlust, men jag hörde aldrig någon ifrågasätta, att det borde upphöra. Enahanda var förhållandet, och är till en del ännu, med vårt postväsen. Det ligger ju i sakens natur, att man vid sådana anstalter, som våra jernvägar och vårt postväsen, hvilka befordra samfärdseln emellan nationerna, icke får såsom vid vanliga inrättningar hoppas, att debet och kredit skall gå i hop, utan man måste härvid fästa mera afseende vid de stora

fördelar, som tillskyndas landet i sin helhet genom dylika kommunikationsanstalter.

Jag kan mycket väl förstå den känsla eller den tanke, som ligger till grund för motionärens förslag, och jag kan äfven fatta att alla de, som, i likhet med mig, icke alls eller åtminstone mycket sällan begagna sig af dessa nattåg, icke kunna inse det angelägna uti att sådana finnas, men jag tror icke, att man bör lägga den enes eller andres subjektiva och ofta ensidiga uppfattning till grund för en skrivelse till Kongl. Maj:t, sådan som här föreslagits.

Jag tillåter mig på grund af de skäl jag gemensamt med den föregående talaren åberopat vördsamt hemställa, att Kammaren icke måtte bifalla den af Utskottet föreslagna skrivelsen.

Herr Carl Ericson: Då jag icke anser denna fråga vara så alldeles utan betydelse, som den måhända af många betraktas, vågar jag bedja att på en stund få taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag tror visserligen alldeles säkert att äfven om en sådan skrivelse, Utskottet föreslagit, skulle gå igenom här i denna Kammare, kommer detta i alla händelser dock icke att ske uti den Första Kammaren, men det är icke denna utgång jag fruktar. Jag har nemligen begärt ordet, emedan jag i min mån gerna vill söka att gifva Kammarens ledamöter sådana talande skäl för nattsnälltågens bibehållande, att de skola finna sig för-anlätna att afslå Utskottets förslag. Jag vill först och främst vända mig emot motionären och vill gerna instämma uti hvad reservanten i sin mot Utskottets förslag och sjelfva motionen afgifna reservation så fullständigt anfört, helst deraf framgår, hvad äfven de ifrigaste förfäktarne af nattsnälltågen med öfverraskning hafva sett, att nattågen icke kosta staten så mycket som man trott och alldeles icke förorsaka någon förlust; men hvad jag vill särskildt fästa uppmärksamheten på, hvad motionen angår, är den synpunkt, hvarifrån motionären sett saken.

Redan på andra raden utaf sin motion synes han antaga, att dessa nattsnälltåg endast äro anordnade för att tillfredsställa nyfikenheten. Jag tror visserligen icke att många af denna Kammar-ens ledamöter dela denna uppfattning, men jag har velat påpeka detta, emedan det visar från hvilken synpunkt motionären betraktat frågan.

Hvad Utskottets motivering angår, instämmer jag uti hvad den nästföregående talaren påpekat, nemligen att, ehuru motionären endast talat om nattsnälltågen, Utskottet deremot sväfvat ut och talat om alla snälltåg, således äfven om dagsnälltågen, hvarigenom Utskottet gifvit frågan en utsträckning, hvartill icke motionen gifvit anledning. Vidare har Utskottet icke med ett enda ord i sin motivering omnämnt den af trafikstyrelsen den 6 Mars innevarande år afgifna promemoria, deri trafikstyrelsen afgifver svar på en del frågor, som till densamma blifvit framställda af Första Kammar-ens Andra Tillfälliga Utskott, och detta är så mycket mera märkvärdigt, som denna promemoria är en fullkomligt lika offentlig

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

handling, som trafikstyrelsens berättelse af år 1874, hvilken deremot af Utskottet blifvit omnämnd.

För att nu öfvergå till sjelfva Utskottets motivering, skall jag i några få ord söka att gendrifva densamma.

Utskottet framhåller först och främst "att utgifterna för rigtning af räler och sliprar hafva sedan nattågen tillkommit stigit i anmärkningsvärd grad, och ehuru denna stigning äfven måste tillskrifvas ökad arbetskostnad, kommer man dock till det resultat, att kostnaden på banmil för öfverbyggnadens omrigtning varit 74,845 kronor större, än om förhållandena varit desamma som under år 1872". Detta är nog riktigt, men Utskottet söker framhålla, att orsaken härtill uteslutande låge uti nattågens och snälltågens i allmänhet ökade antal, hvaremot jag skall bedja om att få framhålla några andra orsaker till de ökade kostnaderna, som måhända kunna inverka på frågans bedömande.

Som vi alla känna, uppläts år 1862 den största sträcka stambana, som i vårt land någonsin på en gång blifvit för trafik öppnad, och som vi äfven litet hvar torde hafva oss bekant äro 12 år den tid, inom hvilken man anser att sliprar och räler böra omläggas. Således blir just 1874 det år då omläggning af sliprar och räler borde inträffa på den bansträcka, som 1862 på en gång öppnades, och häraf följer att rigtningen måste blifva dyrare, då helt naturligt den alltid är dyrare på sådana sträckor, der sliprar och räler inom kort skola inläggas, än der sådana nyligen blifvit inlagda. Beaktas bör äfven det ökade antalet centnermil per banmil; det utgjorde för år 1872 2,123,627 och för år 1874 2,679,130, således en tillökning af icke mindre än cirka 550,000. Vidare bör man äfven taga i beräkning det ökade antalet tåg- och vagnmil 1874 har att framvisa mot år 1872 och uti hvilken beräkning naturligen äfven ingår snälltåg, förutom alla andra blandade och godståg, hvilka på dessa år betydligt tilltagit, såsom herrarne väl kan förstå, då godstrafiken i så betydlig mån förökats. Dessa tågmil utgjorde 1872 321,252 och år 1874 467,224; således visar sig der en skilnad på ungefär 150,000, och vagnmilen utgjorde år 1874 2,200,000 mera än år 1872, hvilket allt vi måste erkänna i högst betydlig mån inverkar på den ökade kostnaden för omrigtningen af sliprar och räler.

Utskottet framhåller vidare i samma punkt, att under år 1874 i jmförelse med år 1872 underhållskostnaden för banans öfverbyggnad ökats med 1,041,000 kronor, samt att om icke dessa ökade kostnader för banöfverbyggnaden uppstått, utgiftsprocenten under år 1874, hvilken uppgick till omkring 57 procent, varit densamma som under 1872, då den uppgick till omkring 50 $\frac{1}{2}$ procent. Jag tycker att denna siffra icke skulle hafva framhållits såsom bevisande, då den afser ett år, derunder, såsom jag nyss visat, så stora utgifter egt rum för omläggning af sliprar och räler.

Utskottet talar vidare om persontrafikens tillväxt år 1874 och säger, att "det visserligen visat sig att inkomsterna för försålda personbiljetter höjdes med omkring 16 procent öfver förårets och intågterna af persontrafiken i vidsträcktare mening" ökats med

omkring 18 procent, hvilket dock, enligt Utskottets antagande, berodde derpå, att "ett talrikare begagnande af de dyrare vagnsklasserna" egt rum. Jag vill härvid endast erinra, att det väckt min förvåning, att, när Utskottet framhåller denna uppgift ur trafikstyrelsens berättelse för år 1874, Utskottet tillika icke gör gällande det faktum, att antalet snälltågsresande ökats med nära 18 procent, då deremot de resandes antal på ändra tåg ökats allenast med 0,4 procent. Detta synes mig på det skarpaste tala för snälltågen, och jag skall bedja att få anföra några ytterligare uppgifter, som bekräfta detta förhållande.

Under åren 1865—1872 har antalet resande ökats med endast 50,000 personer, hvaremot detsamma under tiden från 1872—1873 ökats med 71,000 och under tiden från 1873—1874 med 73,000, då detsamma under de sju åren 1864—1873 ökats med allenast 50,000; jag vill härvid fästa herrarnes uppmärksamhet på att under år 1873 började nattågen här i vårt land. Vidare säger Utskottet att "under år 1874 samtliga tågen genomlupit vagnmil (troligen tryckfel i stället för *tågmil*) 467,224 mil, deraf snälltåg 139,398 mil;" hvarjemte Utskottet ansett "att af bruttoinkomsten måste snälltågen påföras ungefär en fjerdedel af slitningen." Hvad Utskottet menar med "slitningen" vet jag icke. Jag vill antaga det orimliga, eller att snälltågen skulle bära $\frac{1}{4}$ af alla utgifterna; då dessa bestiga sig till 8 millioner, så blir den andel, som snälltågen deraf skulle vidkännas, 2 millioner. Nu säger emellertid Utskottet strax efteråt, "att de för snälltågen försälda biljetter belöpa sig till kronor 2,104,798,35;" lägger man dertill hvad transporten af ilgods inbringat, eller omkring 290,000 kronor, så finner man att sammanlagda inkomsten för snälltågen utgjort omkring 2,400,000 kronor. Således, äfven med det orimliga antagandet att snälltågen skulle påföras $\frac{1}{4}$ af samtliga utgifter, finner man att de lemna vinst och icke förlust, såsom Utskottet antagit.

Härefter säger Utskottet, att inkomsten i procent för år 1874 ökats med 0,9 procent, men att denna tillökning syntes Utskottet öfverraskande ringa. Jag ber att få fästa herrarnes uppmärksamhet på att det är orätt att betrakta denna tillökning såsom ringa, ty frågan är om procentförhållandet mellan inkomst af försälda biljetter af snälltåg och andra tåg, och då finner man, att inkomsterna för snälltågen under år 1874 ökades från 37,2 procent året förut till 38,1 procent, under det att samma inkomster för de öfriga tågen nedgått från 62,8 procent år 1873 till 61,9 procent under år 1874. Detta är, som sagdt, enligt min uppfattning ej någon obetydlighet, och jag får säga att om jag skulle hafva uppsatt ett utlåtande till försvar för nattågen, så skulle jag hafva åberopat detta såsom ett skäl för deras bibehållande i stället för motsatsen. Jag vill derjemte fästa uppmärksamheten på att Utskottet uppgifvit, att under år 1874 öppnats 13,5 mil nya jernvägar för trafiken; denna uppgift är dock icke riktig, ty de nya jernvägarne längd utgjorde det året blott 6,17 mil.

Jag har nu sökt att i de hufvudsakliga punkterna gendrifva Utskottets uppgifter; jag vill nu försöka att framhålla några punk-

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

Ang. natt-
tågens instäl-
lunde å statens
jernvägar.
(Forts.)

ter, som kunna bevisa det antagandet, att nattsnälltågen för det första äro af behovet påkallade och för det andra icke äro så förlustbringande, som man vanligen antager. Jag skall dock inskränka mig till att göra det i all korthet. Jag hade visserligen satt upp några punkter med afseende på trafikstyrelsens skrifvelse af den 6 sistlidne Mars, hvilken blifvit införd i Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande, men jag skall dock blott med några få ord omnämna desamma.

Jag får dervid först fästa uppmärksamheten på att blott på ungefär en tredjedel af hela stambanenätet, nemligen linierna Katrineholm—Nässjö, Nässjö—Falköping och Falköping—Katrineholm, gå nattåg. Dervid bör man ihågkomma, att man icke kan ordna en jernvägstrafik efter sin smak, utan är man beroende af vissa utgångspunkter. En sådan är Malmö, ty genom Malmö måste vi hafva hela vår förbindelse med utlandet, och det är för denna orsak nödigt att tågen från denna utgångspunkt utgå och till densamma ingå vid middagstiden. På grund af det antagande, som trafikstyrelsen ansett såsom oundgängligen nödigt, har den uppgjort trafiktabellen så, att om nattågen icke skulle begagnas, skulle man få taga nattqvater i Nässjö. Vid sådant förhållande vill jag fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som torde vara ganska viktigt, att när man talar om Malmö, och dess intresse att få tågen väl ordnade, så berör man icke allenast intresset för denna stad och närmast krinliggande landsbygd, utan i och med detsamma hela Skånes intresse. Om en person, bosatt i Malmö, skrifer ett affärsbref till Stockholm eller Gefle, så får han, om nattåg finnas, 48 timmar tidigare svar derå, än om sådana tåg icke funnos.

Om en person, bosatt i Göteborg, vill göra en affärsresa till Stockholm, så behöfver han, om det finnes nattåg, vara frånvarande endast en dag, då han i annat fall för samma resa måste använda tre dagar. Således finna herrarne att, då tid är pengar, det här icke är fråga om litet pengar, utan om ganska mycket.

Trafikstyrelsen har vidare yttrat, att "en i alla fall till 18 timmar på dygnet, 1 timme före och 1 timme efter de tidigaste och senaste bantågens afgang och ankomst oberäknade, utsträckt tjänstgöring, hvilken omöjlig kan undvikas, så vida godsbefordringen till dess nuvarande omfattning vinter och sommar skall kunna vidmakthållas, fordrar i det närmaste samma antal tjänstemän och betjening på stationerna och vid banan, som om tjänstgöringen vore utsträckt till hela dygnet. Härutaf följer, att alla fasta arfvoden och alla för personalen erforderliga bostäder måste förblifva desamma, ehvad nattågen skola framgå hela året eller blott en del deraf."

Detta är ett mycket märkligt yttrande, men det finnes naturligen ingen mera kompetent än trafikstyrelsen att afgifva ett sådant uttalande. Om man indrager nattågen, skulle således för banpersonalen och stationsbetjeningen på en tredjedel af samtliga stambanorna uppkomma en lindring i tjänstgöringen af endast omkring 4 å 5 timmar på natten.

Trafikstyrelsen har försökt göra en approximativ beräkning af den besparing, staten genom att indraga nattågen under vintermånaderna skulle göra, och om herrarne hafva läst reservationen och det deri intagna utlåandet af trafikstyrelsen, framgår deraf, att genom denna indragning under fem månader skulle uppstå en besparing af 90,000 kronor. Då man nu vet, att under åren 1869—1874 tågmilens antal ökades med dubbelt, men persontrafiken med 2,4 procent, torde det antagandet icke vara oberättigadt, att inkomsten ökats i sådan proportion, att med nämnda utgifter under fem månader staten icke kan tillskyndas någon verklig förlust. Min öfvertygelse är, att staten på nattågen såväl som på snälltågen i allmänhet i stället för att lida någon förlust snarare gör en vinst; och trafikstyrelsen har härpå framlagt ett exempel, som ännu mera stadgar min åsigt i detta fall, men det skulle blifva för långt att nu anföra detsamma. Det är visserligen sant, att för den industri, som utgör vårt lands hufvudnäring, nemligen jordbruket, det icke är af någon direkt betydelse, huruvida natt-tåg finnas eller icke, men det är deremot af allra störta intresse för handeln och den öfriga industrien.

Industriens olika grenar i vår tid ega ett sådant samband sinsemellan, att om man genom någon åtgärd gör afbräck på den ena, det alltid i mer eller mindre mån inverkar på de öfriga. Ett sådant afbräck skulle man nu genom den föreslagna åtgärden förorsaka handeln och den öfriga industrien, hvilket tvifvelsutan skulle direkt eller indirekt utöfva sitt inflytande äfven på jordbruksindustrien.

På grund af hvad jag nu tagit mig friheten anföra, yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herrar *Axel Bergström*, *Christen Assersson* och *A. Rundbäck* instämde i Herr Carl Eriksons yttrande.

Grefve Sparre: Den siste talaren har så fullständigt redogjort för frågan, att jag fruktar att trötta herrarne genom att något tillägga. Jag vill endast berätta hvad som föll mig i minnet, då jag först såg detta betänkande. För tre och tjugu år sedan, då fråga om jernvägars anläggning först uppstod i Sverige — jag var då en ung medlem af riddarhuset — fans der en gammal hedersman, som bodde i Ydre härad af Östergötlands län och hette Rääf. Denne man var den mest stockkonservativa bland alla konservativa på riddarhuset, och då fråga var om dessa jernvägar, yttrade han: hvad skall det tjena till; det är icke nog med att vi fått ångkraften använd på våra båtar och att man nu, i stället för det upplyftande uti att se seglaren hissa sina segel, skall nödgas se dessa paddlande ångbåtar med sina skorstenar, utan man vill nu äfven till lands använda denna prosaiska ångkraft. Med ett ord — han hade icke följt med sin tid, utan led samma qual som hedningarne, hvilka, när upplysningen alltmera steg i verlden, icke längre trufdes der, utan lefvande satte sig i sina grafvar. Det är synd, att denne hedersman nu är död, ty

*Ang. natttågens instal-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)*

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

han borde med glädje hafva helsat Utskottet och den värde motionären i detta ämne. Dock, jag vill göra honom rättvisa; så förblindad var han väl icke, att han, sedan vi nedlagt 100 millioner på dessa jernvägar, skulle hafva väckt fråga om att icke begagna dem. Nej, från denna beskyllning fritager jag honom; det var i allmänhet en klok karl, fastän han hade växt fast i sina gamla idéer.

Det vore i sanning märkvärdigt, om vi, sedan vi nedlagt mera än 100 millioner kronor på jernvägar för statens räkning och samtidigt dermed man i alla orter med feberaktig ifver söker att få ansluta sig till statsbanorna, under det den enskilde med alla tänkbara uppoffringar söker komma i åtnjutande af dessa förbättrade kommunikationer, om, säger jag, vi just då skulle besluta att icke begagna våra jernvägar, derföre att de kanske nötas för mycket. Det vore i så fall måhända bäst att icke hafva mera än ett tåg om dagen och då helst ett godståg, ty det kunde ju också passagerare begagna. Ja, detta vore utan tvifvel den största besparingen äfven för de resande, ty i vår tid, då tid är penningar, skulle man icke resa så mycket, om man icke kunde göra det med besparing af tid; utan då skulle mängden låta bli att resa och vackert hålla sig hemma. För mig åtminstone skulle det blifva en ganska vacker besparing, ty jag reser nu mycket, men kunde jag icke begagna jernvägarne, skulle nog mer än en resa blifva ogjord, men också de ärenden icke uträttade, för hvilkas skull jag rest.

Med ett ord, mine herrar, man kan, om man vill, isolera sig från världen, men att vi nu, sedan vi beviljat så stora anslag till våra jernvägar och haft glädjen bevittna den starka utveckling vårt land på de senaste årtiondena vunnit, och hvartill man obetingadt måste medgifva att jernvägarne varit den förnämsta orsaken, att vi nu, säger jag, skulle föresätta oss att icke begagna dessa jernvägar på ett tidsenligt sätt, ett sådant förslag föreställer jag mig icke skall kunna vinna några sympatier åtminstone inom denna Kammare, der man ju alltid med sådan ifver arbetat för kommunikationernas utveckling. Jag kan icke heller underlåta att anmärka, att om icke detta ärade Utskott, som haft motionen under behandling, inom sig räknat en reservant, som haft den godheten att lägga fram åtskilliga fakta, så skulle vi varit i okunnighet om den utredning, som trafikstyrelsen i frågan lemnat. Det synes mig nemligen vara ett märkvärdigt sätt att utreda en fråga, som Utskottet här begagnat, att undanhålla de upplysningar, som egentligen äro af någon vikt och hvilka Kamraren kan ega rättmätiga anspråk att få inhemta, och i stället framlägga åtskilliga andra förvillande och mer eller mindre felaktiga och som icke stödja sig på fakta. Det synes nemligen af trafikstyrelsens utredning, som vi genom reservantens benägna åtgärd fått kännedom om att trafikstyrelsen länge umgäts med den tanken att försöka undvara natt-tågen och till och med i denna afsigt utarbetat många olika förslag att ordna trafiken; men alla dessa förslag hafva icke ledt eller kunnat leda till något resultat. Redan i

höstas syntes det i tidningarne, att trafikstyrelsen och generalpoststyrelsen sysselsatt sig med att utreda frågan om natt-tågen skulle kunna indragas under vintermånaderna, men just denna utredning har tydligen ådagalagt att en sådan indragning icke kunde ske. Af samma utredning framgår också, att, på sätt den förste ärade talaren äfven upplyste, den besparing, som genom den ifrågasatta indragningen skulle kunna beredas statsverket, belöpte sig till 90,000 kronor, och detta, mine herrar, på en inkomst af 15,105,000 kronor är väl icke mycket att tala om. Men derjemte vill jag erinra om ett annat förhållande, som äfven Herr Ericson omnämnde, att nemligen det icke är ringaste fråga om att ju icke den besparing, som man möjligen skulle kunna göra, mer än väl uppväges af tillökningen i passagerarnes antal, så att på det hela kan man alls icke säga, att indragningen skulle medföra någon som helst fördel.

Ang. natt-tågens inställande å statens jernvägar.
(Forts.)

Vilja nu herrarne verkligen ställa så till, att vi skola hafva blott ett snälltåg om dagen, så säger trafikstyrelsen ganska riktigt, hvad äfven erfarenheten visar, att det då icke skulle blifva möjligt för de enskilda jernbanorna att ansluta sig till stambanorna. Jag har i detta fall egen erfarenhet om förhållandet särskildt hvad Venersborg—Herrljunga-banan beträffar. Ty der kan den enskilda jernvägens tåg icke hinna fram till dagsnälltåget utan först till nattsnälltåget. Om således icke natt-tågen funnes, skulle de orter, för hvilka denna bana är en utfartsled, icke komma i förbindelse med snälltågen på annat sätt, än att de resande skulle få ligga 12 timmar i Herrljunga och vänta på följande dagens snälltåg. Kan det verkligen vara meningen, att sedan dylika förhållanden ådagalagts och vederbörande styrelse, som under lång tid sysselsatt sig med frågans utredning och bemödat sig uppgöra ett förslag till åstadkommande af indragning af dessa natttåg, men kommit till det resultat att det icke *kan* ske, så skola vi skriva till Kongl. Maj:t och begära att det *skall* ske?

Märkvärdigt är också, om man jämför det slut, hvartill Utskottet kommit, med följande af detsamma fälda yttrande: "Utskottet tror sig hafva anfört nog för att ådagalägga behovet af en utredning, som klart visar att eller i hvad mån de pekuniära uppoffringar statsverket och den trafikerande allmänheten nu göra för snälltrafikens uppehållande såsom vederborde uppvägas af fördelarne af den ökade samfärdseln."

Detta i motiveringen; men i klämman hemställer Utskottet, "att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda, huruvida icke, till vinnande af större nettoinkomst af statens jernvägstrafik, någon inskränkning i antalet af de för närvarande begagnade snälltågen må kunna ega rum och om icke i så fall de så kallade natt-tågen kunde indragas, äfvensom om i öfrigt några åtgärder kunna vidtagas, som leda till de resandes större säkerhet."

Således icke blott angående *natt-tågens indragning* så väl vintertiden som under sommarn, utan äfven om vidtagande af åtgär-

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

der, som skulle leda till större säkerhet för de resande. Hvad först angår natt-tågen, så tror jag knappt att någon, som företagit resor på jernväg sommartiden, skall vara tveksam i valet mellan att få resa på natt-tåg under svalka eller att vara utsatt för den odrägliga hettan och qualmet på dagen.

Hvad slutligen vidkommer Utskottets hemställan angående dessa åtgärder till resandes större säkerhet, så frågas: hafva vi under de sista 12—15 åren haft någon orsak till klagan i detta hänseende? Under dessa år hafva, så vidt jag vet, blott två större jernvägsolyckor inträffat, men icke kan man derföre säga att de resande i allmänhet lidit till sin säkerhet. Jag kan icke finna att Utskottet haft något skäl, som påkallat dess utlåtande i denna sak; åtminstone gifver motionärens framställning icke dertill anledning. Jag skulle visserligen hafva åtskilligt att tillägga i denna fråga, men, då jag befarar, att jag, genom ett längre anförande skulle trötta herrarne, så inskränker jag mig till den förklaring att jag, med all aktning för de motiv, som framkallat detta förslag, anser att, efter den utredning, som saken redan fått genom vederbörande myndigheter, och hvilka onekligen måste anses vara mest kompetente att åstadkomma en sådan utredning, motionären kunde vara tillfredsstäld om man stannade vid denna diskussion, enär, derest frågan återremitterades till Utskottet, sådant skulle kunna gifva anledning till en mera oveldig utredning och således leda Utskottet till ett tillstyrkande af afslag å hans framställning.

Jag anhåller således om afslag å Utskottets nu föreliggande hemställan.

Herr Jöns Pehrsson: Till en början vill jag medgifva, att vi inom Utskottet ej hyste så stor förhoppning om att motionen skulle vinna sympatier inom Kammaren. Men vi som voro i majoriteten ansågo dock att förevarande förslag borde för Kam-maren framläggas, då det ju stod Kammaren fritt att dermed förfara såsom Kammaren för godt syntes.

Denna fråga återkallar i mitt minne en omständighet, den nemligen, att uti mitt vid remissen af ifrågavarande motion hållna anförande, hvilket jag underlät att justera, finnes intagen en sådan orimlighet som att jag skulle hafva sagt, att Utskottet borde så behandla frågan, att inga jernvägsolyckor vidare inträffade. De som känna mig kunna nog inse det otänkbara uti att jag skulle hafva sagt något sådant, mitt yttrande var nemligen: "att Utskottet skulle taga i öfvervägande, huruvida icke sådana bestämmelser kunde uttänkas, hvarigenom sådana jernvägsolyckor, som den senast timade, i möjligaste mätto kunde förekommas, samt af sådan anledning hufvudsakligen arbeta på natt-tågens inställande, men, om detta icke ansåges lämpligt, åtminstone föreslå att uti reglementet måtte intagas den föreskriften, att för alla tåg det ovilkorligen i regeln skall tillhöra stanna vid hvarje station eller hållplats". Af den angående jernvägsolyckan vid Lager-lunda hållna ransakningen finna vi ju, att den person, som egent-

ligen varit orsaken till denna olycka, icke kan ställas till ansvar, emedan han handlat i öfverensstämmelse med bestämmelserna i det nu gällande reglementet, hvilket derföre måste omarbetas. Hade en sådan af mig antydd föreskrift funnits i reglementet, hade gifna order kunnat utföras och olyckan hade uteblifvit. Ofvanstående föreskrift ville jag hafva intagen uti det nu föredragna betänkandets kläm, hvilket dock icke lyckades. Och, ehuru jag tycktes hafva majoritet för att en antydan om önskligheten af en sådan föreskrift måtte förefinnas uti Utskottets motivering, kom något sådant icke heller att der inflyta, till följd derutaf att jag, med Kammarens begifvande, var hemrest, då betänkandet justerades.

Ang. natt-tågens inställande å statens jernvägar.
(Forts.)

Betraktar man nu den ekonomiska sidan af saken, så finner man af trafikstyrelsens berättelse för år 1874, att snälltågen under sagda år framlupit en sträcka af 139,398 tågmil med en inkomst af 2,164,797 kronor, hvilken summa, om den fördelas på hvarje tågmil, visar i rundt tal en inkomst af 14 kronor per mil, under det blandade tågen, med en väglängd af 138,082 tågmil samt en inkomst af 3,354,218 kronor lemnat en inkomst af 24 kronor per tågmil, samt godstågen på en vägsträcka af 187,276 tågmil lemnat en inkomst af 7,900,705 kronor, eller 42 kronor per tågmil. Således finner man att godstågen lemnat den största inkomsten, dernäst de blandade tågen och sist snälltågen. Gör man vidare ett sammanslag af kostnaderna för alla dessa tåg och fördelar dessa kostnader på antalet af de mil tågen framlupit, så får man en utgift af 16—17 kronor per mil. Här af framgår, att staten på snälltågen gör en förlust af 2—3 kronor per mil, under det hon på de blandade tågen och godstågen har en nettovinst, på de förra af 7—8 kronor och på de senare af 25—26 kronor, allt per mil räknadt. Detta är visserligen en kalkyl, som hvar och en kan uppgöra som han behagar, men tager man siffrorna, sådana de visa sig, så kommer man till det resultat jag här ofvan angifvit.

Den ärade talaren, som först hade ordet, yttrade, att genom natt-tågen bereddades de resande en stor fördel. Om så är, hvarföre använder man icke natt-tåg äfven på bibanorna, och särskildt på *den* bibana, angående hvars trafikerande den ärade talaren har ett ord med i laget? Och då man säger att tid är pengar, så undrar jag hvarföre man icke låter äfven de blandade tågen gå om nätterna till fördel för den del af befolkningen, som icke har råd att resa på snälltåg.

Jag tror att, om man vill vara upprigtig, så måste man medgifva, att allt för många snälltåg fräta på inkomsterna. Jag vill derföre icke säga att natt-tågen ovilkorligen skola indragas, ty det tror jag icke låter sig göra. Men ser man på gällande tidtabeller, så finner man i afseende å tågens beskaffenhet en stor olikhet mellan olika bandelar. På somliga linier begagnas nästan uteslutande snälltåg, men på andra nästan uteslutande blandade tåg. Så t. ex. gå 3 snälltåg till Göteborg dagligen, men blott 1 blandadt tåg. På linien Örebro—Hallsberg gå 2—3 snälltåg, men

Ang. natt-
tågens instäl-
lande å statens
jernvägar.
(Forts.)

likaledes 1 blandadt tåg. Och på linien Stockholm—Upsala är förhållandet ännu besynnerligare, ty der förekomma blandade tåg, som utgå 30 minuter före snälltåg, hvilka icke stanna vid någon af de mellanliggande stationerna.

Jag är fullt ense med den förste ärade talaren derom, att det icke är lämpligt att Riksdagen reglementerar i detta afseende. Jag tror dock att ett uttalande af önskvärdheten af en förändring i det ena eller andra afseendet icke kan vara ur vägen. Det dröjde ju många år, innan trafikstyrelsen ordnade så att den tid, som erfordrades för en jernvägsresa emellan Stockholm och Malmö på blandadt tåg, förkortades från 3 till 2 dygn, och på 2 dygn kom man sedermera ledigt fram till och med då man ännu måste fara kroken om Falköping. Jag tror därför, att det ej är ur vägen, att Riksdagen uttalar sin önskan att snälltågen måtte så sparsamt som möjligt användas. Och jag för min del tror att i sådant fall det kan vara tillräckligt med ett snälltåg om dagen från hvar och en af städerna Stockholm, Malmö och Göteborg, helst, enligt trafikstyrelsens berättelse, den inkomst snälltågen för det närvarande gifva är ganska ringa i förhållande till den af den starkare farten uppkommande större slitningen af rails och öfverbyggnad.

Jag kan gerna yrka bifall till Utskottets förslag, ehuru jag dock helst sett att i betänkandets kläm intagits önskvärdheten af en föreskrift derom, att hvarje tåg ovilkorligen skulle hafva till regel att stanna vid hvarje station eller hållplats, emedan jag tror att derigenom skulle förekommas sammanstötningar nattetid, då, såsom en talare yttrade, jernvägspersonalen icke kan vara så vaken och uppmärksam som på dagen.

Herr Gumælius: Flere talare hafva uppträdt mot Utskottets förslag och den senaste ärade talaren sade, så vidt jag förstod honom rätt, att han icke önskade framgång åt samma förslag på åtskilliga giltiga skäl; men han slutade med att reservationsvis yrka bifall till det samma.

Efter den utredning som denna fråga erhållit inom de båda Kamrarnes Tillfälliga Utskott, mot hvilkas yttranden, hvad det afstyrkande utlåtandet från Första Kammarens Utskott beträffar, motionären varit den ende, som reserverat sig, hvaremot inom Andra Kammarens Tillfälliga Utskott, som i viss mån tillstyrkt den ifrågasatta åtgärden, åtminstone fyra, om icke fem, af Utskottets nio ledamöter visat sig vara med förslaget missbelätne, så undrar jag om icke i närvarande ögonblick, sedan frågan jemväl blifvit i Kamraren vidlyftigt debatterad, Kammarens majoritet kan hafva skäl att vara belåten med denna utredning. Jag skulle för min del brista i den aktning jag är skyldig Kamraren, om jag under sådana förhållanden skulle söka att ytterligare motivera afslag å Utskottets framställning och för ett så obehöfligt ändamål längre ville taga Kammarens tid i anspråk.

Jag inskränker mig till att yrka afslag å Utskottets förslag.

I anseende till den långt framskridna tiden, och då ytterligare flere ledamöter anmält sig vilja tala rörande det föreliggande ärendet, afbröts nu öfverläggningen för att i stället fortsättas kl. 7 e. m., då Kammarens ledamöter voro kallade att åter sammanträda.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem:
Gustaf Westdahl.